

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 69.

Onsdagen den 10 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 244, angående täckande av kostnader, som avses i § 63 regeeringsformen.

Denna proposition blev på begäran bordlagd.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1916 den 9 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken efter herrar S. Th. Palme och S. I. W. Philipson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige:

herr Philipson, Sten Isak Walter, v. häradshövding med 46 röster,
» Palme, Sven Theodor, direktör » 38 » ;

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1917 försiggått:
greve von Rosen, Gustav Fredrik, bruksägare med 47 röster,
herr Olauson, Knut Arvid, bankokommissarie » 46 » ,
» Nilson, Erik Agabus, ledamot av riksdagens
andra kammare » 45 » .

Philip Klingspor.

K. G. Karlsson.

Värner Rydén.

Conrad Vahlquist.

År 1916 den 9 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels fullmäktige i riksgäldskontoret ej mindre för valperioden 1916—1919 efter herrar P. A. H.

Andra kammarens protokoll 1916. Nr 69.

Cavalli, C. E. Kinander och G. Kobb, vilka voro i tur att avgå, än även för återstående delen av valperioden 1914—1917 efter herr G. F. Östberg, vilken av sagt sig det honom år 1914 lämnade uppdrag att vara fullmäktig i riksgäldskontoret, dels ock suppleanter för fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

ordförande:

herr Kinander, Carl Emil, vice häradshövding med 46 röster;

fullmäktige

för valperioden 1916—1919:

herr Kobb, Gustaf, professor	med 45 röster,
» Hildebrand, Karl Emil Hildebrand, ledamot av riksdagens andra kammare	» 45 » ;

för återstående delen av valperioden 1914—1917:

friherre Palmstierna, Erik Kule, ledamot av riksdagens andra kammare	med 42 röster;
--	----------------

suppleanter

för tiden från valet till dess nytt val under år 1917 försiggått:

herr Kvarnzelius, Svante Herman, ledamot av riksdagens första kammare	med 43 röster,
» Jespersen, Jöns Peter, ledamot av riksdagens andra kammare	» 42 » ,
» Strömberg, Otto Mauritz, ledamot av riksdagens första kammare	» 41 » ;

Philip Klingspor.

K. G. Karlsson.

Värner Rydén.

Conrad Vahlquist.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll om valen underrättas för avgivande av förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts & kammarens bord vilande proposition, nr 242, angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar.

§ 4.

Vidare föredrogs var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 296, av herr *Hellberg* i Lycksele;

till särskilda utskottet motionen nr 297, av herr *Ekman*;

till bevillningsutskottet motionen nr 298, av herr *Lithander*;

till lagutskottet motionen nr 299, av herr *Thore*;

till statsutskottet motionen nr 300, av herr *Bäckström m. fl.*;

till särskilda utskottet motionen nr 301, av herr *Lindqvist* i Stockholm;

till bevillningsutskottet motionerna nr 302 och 303, av herr *Nilsson* i Kristianstad; samt

till statsutskottet motionen nr 304, av herr *Lübeck*.

§ 5.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar, biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 6.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet i Västmanlands län, föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Ang. försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.

Herr Lundblad: Herr talman, mina herrar! Då jag för min del anser, att detta ärende kunnat få en lämpligare slutgiltig behandling än som skett, ber jag att med några ord få angiva mina skäl härför. Såsom herrarna finna, ha vi här framför oss ett enhälligt utskottsutlåtande, och då detta utskottsutlåtande i väsentliga delar går i samma riktning som den kungl. propositionen, är det naturligtvis icke den ringaste utsikt för mig att få någon ändring i vad utskottet kommit till, men jag anser mig dock nödsakad att besvara kammaren med en liten erinran.

Det kan då icke skada att för de av herrarna, som icke haft tillfälle att sätta sig in i frågan, erinra om, att denna fråga är en mycket stor fråga och till sin natur alldeles säregen, fullständigt skild från dylika andra, som komma på kammarens bord. Denna fråga låg senast på kammarens bord 1913, men var då i det skick, att den icke blev antagen. Kungl. Maj:t utsåg sedermera sakkunniga, som under den mellanliggande tiden haft densamma under utredning.

Nu ifrågavarande komplex, som kallas för Köpingskomplexet, emedan det ligger i omedelbar närhet av Köpings stad, sträcker sig från Köping i norr till Kungsör i söder och har en längd-

Ang. försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.

(Forts.)

sträckning av nära 9 km., begränsad i öster av Köpingsån och Mälaren och skäres av i mitten av Hedströmmen. Den areal det här gäller är 1,495,26 har, och taxeringsvärdet är 494,500 kronor. Anmärkningsvärt är, att detta stora jordområde har kunnat så länge brukas utav där boende personer, utan att staten där har ägt några hus, kan man nästan säga. Det är sammanlagt 11 st. gamla lador, som äro kronans egendom, men eljest ha de hus, som byggts och använts i och för jordens brukande, ägts och ägas fortfarande uteslutande av nuvarande eller förutvarande arrendatorer. Brandförsäkringsvärdet på dessa byggnader, som ägas av enskilda, uppgår till en summa av 152,580 kr. De sakkunniga, som då uppdraget mottogs genast insågo dess ofantliga vidd och invecklade beskaffenhet, slogo ifrån början in på den tanken: här måste man ovillkorligen ställa det så, att de enskilda, som ha insatt sin förmögenhet i husen, måste vid en eventuell försäljning eller uppgörelse i annan form tryggas, så att på ett eller annat sätt staten måste ställa sig såsom garant för att husen eller åtminstone alla hus, som äro användbara för jordbrukets skötande, kunde inlösas. Ehuru väl jag måste erkänna, att som frågan nu ligger, ha ju vederbörande, som haft skyldighet att yttra sig över förslaget, och sedermera Kungl. Maj:t liksom också utskottet i stort sett följt de sakkunnigas förslag; i vad det rör upplåtelse och försäljning till Köpings stad, Backarö kommun samt själva styckningsplanen i övrigt; och om jag således ur den synpunkten icke skulle ha så mycket att andraga, vill jag dock erinra, att i två mycket viktiga punkter, har man, såvitt jag förstår, här skiljt sig.

De sakkunniga kommo efter ingående studier till den bestämda uppfattningen, att hela den mark, varom här är fråga, borde säljas, och styckningsplanen gick ut på att i så stor utsträckning som möjligt tillämpa den av staten på senare tid mycket omhuldade egnahemstanken på det sätt, att man så mycket som möjligt uppdelade området till smålägenheter och smålotter. Detta kunde ju av vissa skäl icke tillämpas hela linjen utefter, utan det blev sammanlagt fyra lotter, betecknade med K, L, M och Ö, därjämte lott A till Köping, där uppdelningen i smålotter av vissa skäl icke kunde ske. Lotten K är en jämförelsevis liten lott; den gränsar till den stora lotten A, som föreslagits till inköp av Köpings stad, och enligt beslut av stadsfullmäktige där skall även denna lott av staden inköpas för den föreslagna summan. Nämda lott K, kan man säga, är lagom stor för ett småbruk; lotterna L och M äro större och likaså lotten Ö.

Dessa lotter skulle nu enligt förslaget bibehållas i kronans ägo. Nu är förhållandet det, att en av de sakkunniga reserverat sig mot sakkunnigas beslut och ansett, att staten borde tillsvida behålla lotterna K, L, M och Ö, och han motiverar detta huvudsakligen därmed, att det säkerligen skulle möta stora svårigheter att få all denna myckna jord såld i en handvändning, varför det vore lämpligt, att staten behölle dessa större ägovidder, till dess

att man finge se, huru det fortskredde med försäljningen i övrigt. Domänstyrelsen och andra, som yttrat sig i frågan, understryka att svårigheter säkert skulle yppa sig att få ett tillräckligt stort antal spekulanter på så mycken jord. Av dessa skäl har man nu ansett, att man borde slå in på den väg, som nu förordas.

Ang. försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.

(Forts.)

Styrelsen säger, att den med hänsyn till den förebragta utredningen för sin del helst skulle ha velat tillstyrka, att det hela försålles i enlighet med de sakkunnigas förslag. Sedan heter det i fortsättningen: »Men styrelsen anser det tvivelaktigt, att det skall lyckas att vinna köpare vid samtliga lotters utbudande på en gång.» Jag vill då endast fråga: vem har gjort något försök i den vägen? Jag är i tillfälle att här offentligen kunna meddela, att till dessa lotter, som man här hemställer måtte bibehållas i statens ägo, är det icke uteslutet att icke köpare finnas. Vad lotten O beträffar, kan jag nämna, att den man, som nu brukat denna gård i sexton år, oroligt väntat på besked dels genom de sakkunnigas förslag angående pris och dels huruvida vederbörandes beslut, att egendomen må säljas, så att han verkligen kunde få köpa den. Det är ju såväl herr Linders som mig bekant, att under det vi utredde frågan, togo vi nödig hänsyn just till denna omständighet. Först och främst ansågo vi, att denna gård, som heter Fröstuna och som enligt vår utredning skulle hålla omkring 187 tunnland öppen jord, med hänsyn till de hus, som finnas på gården, skulle lämpa sig väl för försäljning och brukas av en person och vidare visste vi alldeles säkert, att det funnos de, som väntade och endast ville ha besked om vad jorden komme att kosta för att få köpa. Så ligger den saken. Med avseende å lotten M vill jag säga, att vi alla voro ense om, att den icke kunde uppdelas till småbruk och egnahems-lotter, emedan dess sankta läge vid Hedströmmen rent av omöjliggör att få någon lämplig byggnadsplats för smågårdar där; därför ansågo vi lämpligt, att detta område skulle få vara, som det var, och detta särskilt med fästet avseende vid de hus, som funnos å gården Lugnet.

Därtill kommer en annan omständighet, som är mycket beaktansvärd. Domänstyrelsen säger härom: »Styrelsen förutsätter härvid, att de nuvarande å dessa lotter befintliga byggnaderna äro tillräckliga för skötseln och kunna försättas i sådant skick, att lotterna kunna med dem, utan nybyggnad på statens bekostnad, försvarligt brukas på kortare tid, exempelvis 10 år.» Ja, om så väl vore höll jag på att säga, skulle jag icke ha besvärat kammaren med detta anförande, men så är olyckligtvis icke fallet. Låtom oss taga t. ex. lotten M. Beträffande den ha de sakkunniga föreslagit att värdera jorden till 54,359 kronor 36 öre. Om staten säljer denna jord för detta pris, vilket jag förmodar går, och staten kan betinga sig 5 % ränta å försäljningssumman, så har staten 2,717 kronor i årlig inkomst. Behålles egendomen i statens ägo enligt utskottets förslag, måste staten bygga för att kunna bruka den. Jag står för vad jag

Ang. försälj-
ning av vissa
delar av det
s. k. Köpings-
komplexet.

(Forts.)

säger, husen äro odugliga i sitt nuvarande skick att användas vid brukning av domänen. Då måste staten bygga, och utredningen giver vid handen att staten får bygga för en kostnad av 60,644 kronor 65 öre. Läger man därtill köpesumman för lotten eller 54,359 kronor, kommer domänen att kosta 115,003 kronor 65 öre. Det är icke möjligt att uppbringa högre arrende än 3,000 kronor, och jag tror icke ens att det går att få det. Men under förutsättning att den dikning, som föreslagits, kommer att få den effekt, man beräknat, så kan det hända, att jorden kommer att avkasta 3,000 kronor. Då får staten 2,8 % på sina pengar. Beträffande lotten ö ställer det sig något bättre. Det föreslås för den ett försäljningspris av 36,200 kronor. På samma gång måste det ovillkorligen nybyggas, ty ladugården är i dåligt skick. Det måste nybyggas för nära 26,000 kronor. Läger man därtill inlösen av egna byggnader 14,365 kronor, så kommer man till ett belopp av 40,365 kronor för nybyggnader och inlösen. Hela domänen kommer då att kosta 76,565 kronor. Det är icke möjligt att uppbringa högre arrendeinkomst härå än 2,600 kronor, vilket gör 3 % för staten eller på sin höjd någon tiondedels procent därtill. Det är mycket lätt för vem som helst att räkna ut, att här är man inne på ett system som icke kan försvaras, ekonomiskt sett, när det gäller att praktiskt ordna en förut så märkvärdigt lagd fråga rörande ett jordområde, som staten äger. De sakkunniga skulle utreda den lämpligaste dispositionen av detta, och då måste vi taga hänsyn till det ekonomiska resultatet. Då detta pekade i en viss riktning d. v. s. mot försäljningen, och man är tämligen viss på att kunna försälja till det av oss föreslagna priset, så är det naturligt, att man anser, att det bör försäljas.

Jag sade, att utskottet skilt sig från de sakkunniga i två punkter. Det ena har jag nu berört något, men jag vill också påstå, att åtskilligt är att anmärka även i ett annat hänseende.

Utskottet säger: »Till utskottets kännedom har kommit att de personer, som å ifrågavarande egendomskomplex äga byggnader, hysa bekymmer för att de genom förevarande förslag skola riskera förlora i byggnaderna nedlagt kapital, särskilt i den mån byggnaderna ej blivit föremål för särskild värdering.» Ja, där ha vi, mina herrar, just den ömma punkten. Ja, jag vill erinra om att de sakkunniga i sin utredning gått ut ifrån att klara upp det svåra och mycket krångliga och märkvärdiga förhållandet mellan ägarne till husen å ena sidan och kronan å den andra. Det är synnerligen märkvärdigt, att kronan kunnat i så långa tider hava jord brukad till sådant omfång utan att äga några hus. Arrendet har såsom vi veta utgått in natura till Strömsholms hingstdepå. Jordbrukarna ha slagit sig ned och skördat vad de kunnat få, och vad de fått i hö och spannmål har gått enligt bestämmelserna i arrendekontrakten till depåen. Under tiden har jordbruket gått framåt, d. v. s. mer och mer jord

har odlats och lagts under plog, och i samma mån denna utveckling skett, ha enskilda personer byggt sig hus. Det har bildats byggnadskomplexer, och gårdar ha vuxit upp, men allt på enskildas initiativ utan statens medverkan. Vi måste komma ihåg, att dessa personer — det har varit samma huvudarrendator i snart 33 år — hava nedlagt ett oerhört arbete på domänen. De ha ofta sett sina förhoppningar gäckade på grund av felslagna skördar till följd av den sanka marken med ofta kommande över-svämningar. De ha ordentligt betalat sina arrenden, och de sparade medlen, som möjligen finnas, ligga placerade uteslutande i byggnaderna, vilka äro absolut nödvändiga för jordens brukande. Dessa personer, som nu närma sig ålderdomen, skulle icke få klart besked ens nu, fastän frågan legat under utredning i snart 5 år; de skulle icke kunna känna sig trygga i medvetandet om att icke lida någon förlust därigenom att det kan bli nya ägare av husen på kronans mark. Vi måste komma ihåg, att det här icke är fråga om ett allmänt förhållande. Detta skiljer sig från allt annat vad kronodomäner heter. Det gör, att denna fråga måste behandlas på annat sätt än det vanligen sker då riksdagen behandlar försäljningar från domäner. Utskottets förslag är detsamma som om det gällde en vanlig domän: så mycket ha vi och så mycket sälja vi och så ha vi allt det andra kvar, d. v. s. i detta fall lotterna K, L, M och O. Dessa människor måste fråga sig: hur skola vi göra med våra lotter, skola vi fortfarande bruka jorden såsom hittills? De gå i spänd väntan och vilja ha besked, men få det ej. De fråga sig: få vi köpa? Intet svar. De fråga sig vidare: få vi arrendera? Det veta de icke heller, det är också ovisst. De fråga sig: skola husen lösas av staten eller på annat sätt? Det få de icke besked om. Jag hemställer till de herrar i kammaren, som äro praktiska människor, och ber dem tänka sig in i detta sakläge. Det är icke underligt, att dessa människor resa upp till Kungl. Maj:t och klaga och fortsätta med sina klagomål hos utskottet med begäran att få det klart på en gång, huru meningen är.

Jag anser mig icke kunna låta detta ärende avgöras i det bedrövliga skick, vari det är, med mindre än att jag inlägger en bestämd protest eller ett beklagande åtminstone över att denna fråga, som varit föremål för så mycket arbete, skall krånglas till så vid avgörandet, att man icke får något besked.

Nu säger utskottet: »Utskottet vill emellertid uttala sin förvissning därom, att Kungl. Maj:t vid genomförande av förevarande förslag till egendomens disposition kommer att taga berättigad hänsyn till enskilda byggnadsägares ekonomiska intresse.» Ja, jag må säga, att utskottet ålägger Kungl. Maj:t ett bra tungt uppdrag. Nu skola dessa smålotter säljas, och på somliga finnas hus. Då skall Kungl. Maj:t vaka över, att de som köpa jorden också köpa husen och att parterna komma överens. Kungl. Maj:t skall vaka över att förhållandena klaras mellan köparna och de personer, som äga husen, men icke bruka jorden. När

Ang. försäljning av visen delar av det s. k. Köpingskomplezet.

(Forts.)

Ang. försälj-
ning av vissa
delar av det
s. k. Köpings-
komplexet.
(Forts.)

Kungl. Maj:t skall utarrendera lotterna K, L, M och O, skall Kungl. Maj:t vaka över de intressen, som ligga i enskilda personers ägande hus. Det blir ett ganska tungt arbete för Kungl. Maj:t. Jag hyser det allra största förtroende för Kungl. Maj:t, men jag inser svårigheten att komma någon vart på den vägen, och jag tycker att man kunde förväntat, då så mycket arbete blivit nedlagt på denna fråga, att man skulle kunnat komma till mera klara riktlinjer, så att principer blivit fastslagna av den natur, att de kunna tillämpas, när det gäller att få uppgörelse till stånd. Staten kan ju icke lösa in alla husen, utan naturligtvis endast sådana hus, som äro oundgängligen nödvändiga för jordbruksdriften och som genom reparation kunna användas för detta ändamål. Det blir sålunda icke en summa av 152,580 kronor utan en annan, lägre.

Med detta yttrande har jag bara velat uttala mina bekymmer över att denna fråga, som är så viktig men på samma gång så invecklad, kommit i ett så bekymmersamt läge, att ingen kan vara nöjd. Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Linders: Herr talman! Då jag deltagit i den utredning, som föregått den kungl. propositionen i detta ärende, och då herr Lundblad beklagade sig över den uppfattning, för vilken jag därvid såsom reservant uttalat mig, så anser jag mig skyldig att trots det, att herr Lundblad icke gjort något yrkande, säga några ord.

Herr Lundblad sade, att det här gäller en jämförelsevis stor fråga, och han ansåg, att den behandlats på ett sätt, som han fann beklagligt. Det är givet, att en sak, som varit så snedvriden som skötseln av dessa gårdar, kan icke i ett enda slag komma i rätta gängor. Jag kan således icke finna, att här ligger något skäl till beklagande eller skäl till anmärkning mot det resultat, vartill man kommit.

Det förhåller sig så, som herr Lundblad nämnde, att detta stora jordkomplex utarrenderats till en enda huvudarrendator, som sedan utarrenderat det till subarrendatorer till och med i tre och fyra led. När herr Lundblad beklagar huvudarrendatorn på grund av de följder, som för honom skulle inträda av det framlagda förslaget, därest det bleve antaget, så vill jag säga, att denne huvudarrendator suttit med en inkomst, uppemot 6,000 kronor mera än vad han själv givit. Detta har han haft i inkomst av sina subarrendatorer. Huvudarrendatorn har inom parentes sagt varit ett sterbhus.

Jag får säga, att jag förvånar mig över herr Lundblads beklagande i dag. Herr Lundblad har icke väckt någon motion i ärendet och sålunda icke framlagt sina synpunkter för riksdagen på ett sådant sätt, att man kunnat granska dem. Dessutom är jag förvånad över herr Lundblads reflexioner över värderingarna särskilt av husen och det resultat, vartill Kungl. Maj:t och utskottet kommit i anledning av den gjorda utredningen. Jag

är förvånad häröver särskilt ur den synpunkten, att herr Lundblad deltagit i den värdering, som verkställets beträffande både arrenden och försäljning. Båda dessa synpunkter ha sålunda blivit beaktade, och därvid har herr Lundblad icke gjort någon som helst reservation. Jag skall be att få påvisa, huru det förhåller sig med denna sak. De sakkunniges uttalande i detta fall refereras i den kungl. propositionen på följande sätt:

»Nästan alla å komplexet befintliga byggnader — i varje fall alla av något värde — tillhöra enskilda personer. Staten äger sålunda allenast 11 gamla och förfallna ångslador, brandförsäkrade för 6,550 kronor, men värderade till högst 2 900 kronor, varemot nuvarande eller förutvarande arrendatorer tillhöriga byggnader, brandförsäkrade för 152,580 kronor, uppskattats till ett värde av 132,350 kronor. Till inlösen hava de sakkunniga föreslagit de byggnader, som äro eller genom ej alltför omfattande och dyrbara reparationer kunna sättas i gott och tidsenligt skick och som kunna bliva till gagn vid eventuell utarrendering eller försäljning i enlighet med de sakkunnigas styckningsplan. Emellertid hava de framhållit, att en eventuell köpare, som ställer mindre fordringar på befintliga byggnader, än vad en kronans arrendator med fog kan göra, säkerligen skulle finna för sig fördelaktigt att övertaga även åtkilliga av de byggnader, som de sakkunniga icke ansett sig kunna föreslå till inlösen.»

Således har speciellt frågan, om byggnaderna, varit föremål för ingående behandling av de sakkunniga, och just ur båda dessa nämnda synpunkter ha värderingarna skett, och herr Lundblad har för sin del biträtt desamma. Antingen Kungl. Maj:t och riksdagen väljer den ena eller andra av de båda linjerna — försäljning eller utarrendering — så ha de sakkunniga varit absolut ense om värderingarna, men dock tillåter sig herr Lundblad att framställa frågor, huru det nu skall göras, och huru husen skola kunna inlösas av staten. Jag vill säga, att jag anser de frågorna vara besvarade i det yttrande, som jag nyss citerat. Dessutom skall jag be att få hänvisa till att domänstyrelsen utom vad herr Lundblad citerade också säger följande: »Till de belopp, som erfordras till förordad inlösen av hus å kronan, och till de av sakkunniga tillstyrkta åtgärder för komplexets avdikning och utfartsvägars anläggande genom kronans försorg, torde, därest förslagen härutinnan godkännas, särskilt anslag beviljas från statens domäners fond, som ifrågavarande fastigheter tillförts.» Detta rör sålunda också byggnaderna, och följaktligen har domänstyrelsen även klargjort, vad som är att iakttaga i såväl det ena som det andra avseendet. Herr statsrådet säger i propositionen: »Därest emellertid någon lott blir osäld, torde det kunna finnas fördelaktigt, att kronan inlöser husen, vilket då bör ske med domänfondens medel.» Även ur andra synpunkter är således denna fråga vederbörligen prövad. Dessutom har utskottet på grund av de bekymmer, som ägarna av

Ang försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning av vissa
delar av det
s. k. Köpings-
komplexet.

(Forts.)

dessas hus på kronans mark uttryckt, gjort ett särskilt uttalande. Men dessa deras skriftligen framlagda bekymmer avsågo icke något beklagande av de sakkunnigas värderingar, utan de hyste endast bekymmer med tanke på de hus, som icke blivit föremål för någon värdering, d. v. s. dem som befinna sig i ett dåligt och fallfärdigt skick. Dessutom vill jag framhålla, att de i värsta fall ville nöja sig med att staten beredde dem två års förberedelse-tid innan husen avlystes, varigenom således övergången kunde göras mjukare. När Kungl. Maj:t nu föreslagit, att de 4 stora lotterna skulle fortfarande bibehållas i statens ägo, så ligger naturligtvis däri, att de skola utarrenderas. Myndigheterna ha föreslagit, att de skola utarrenderas under högst 10 år, således ett provisorium, och skulle förhållandena påkalla det, så får kronan inlösa de värderade husen. Nu ifrågasätter utskottet, att man skall taga all möjlig hänsyn till de enskilda byggnads-ägarnas ekonomiska intressen, och då förefaller det mig, som om man icke rätt gärna kan vara annat än belåten med det slut vartill, såväl utskottet som övriga, som behandlat ärendet, kommit. Jag vill slutligen säga, att det för mig avgörande är icke de ekonomiska reflexionerna beträffande byggnaderna, utan det är de sociala hänsyn, som herr statsrådet, då de sakkunniga utnämndes, talade om, och dessa sociala hänsyn avse att bereda egna hem på denna statens mark. Jag vill fråga, om någon, som haft stora egendomskomplex att utstycka, såsom det här är fråga om att staten skulle göra, skulle handla på annat sätt än som här föreslagits. Styckningsplanen beträffande detta område avser bland annat 25 egnahemslägenheter och 6 något större eller medelstora gårdar. Herr Lundblad har själv under behandlingen av detta ärende tidigare uttalat, att han icke var så säker på att så små lotter i större utsträckning skulle vara begärliga. Detta har man svårt att göra sig begrepp om, förrän erfarenhet härom föreligger, och detta är anledningen till att man tills vidare vill, att dessa 4 lotter skola behållas av kronan. Det behöver icke dröja tio år, tills de bliva utarrenderade, och jag hade som reservant icke ifrågasatt detta, utan jag önskade, att man skulle erhålla ett provisorium för att få erfarenhet. Och då tre av dessa fyra lotter ha ett sådant läge, att — för den händelse det skulle dröja, innan de av kronan avyttras eller styckas — de säkerligen dels på grund av den nu föreslagna kolonisationen och dels på grund av att staden Köping utvidgar sig, antagligen komma att betydligt öka i värde, så förefaller det mig klokast, att man biträder utskottets här framlagda förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Herr Lundblad: Då den föregående talaren uttalade sin förvåning över vad jag yttrat om den värdering, som de sakkunniga gjort, så ber jag få säga herr Linders, att han måtte ha hört fel. Jag har icke varit förvånad över den värdering,

jag själv varit med om att göra, ty den godkänner jag från början till slut, men det förvånar mig, att vederbörande, som haft värderingen för ögonen, ansett, att lotterna K, L, M och Ö borde få bibehållas som kronodomäner, och att detta skulle vara ekonomiskt bärande och vara den enda riktiga lösningen av frågan för närvarande. Detta förvånade jag mig över, och detta så mycket mera, som den myndighet, som jag i främsta rummet måste fästa mycket avseende vid, nämligen domänstyrelsen, visserligen tillstyrkt reservationen men dock, skulle jag vilja säga, med en viss reservation. Domänstyrelsen förutsätter nämligen, att de nuvarande å dessa lotter befintliga byggnaderna äro tillräckliga för skötseln och kunna försättas i sådant skick, att lotterna kunna med dem, utan nybyggnad på statens bekostnad, försvarligt brukas under tio år. Nog vet herr Linders, att detta är så omöjligt som något i världen. Det är detta, som domänstyrelsen känt på sig, och därför har den skrivit, som den gjort. Ingen har vitsordat, att de, som vilja bruka jorden rationellt, skulle kunna använda dessa hus under tio år. De egentliga ekonomihusen, logar, stallar och ladugårdar äro fallfärdiga, och det är endast bostadshus, vistehusbodur och sådant, som genom reparation skulle kunna bibehållas. Då förstå vi, att i och med det att staten tar steget att utarrendera dem, så blir nybyggnadsfrågan aktuell i samma ögonblick. Det är denna synpunkt, som varit bärande i vårt utredningsarbete. Att utarrendera en massa jord, till vilken det icke finnes hus i tillfredsställande skick, utan nybyggnader måste göras i de dyra tider, vari vi nu leva, det inser nog herr Linders icke vara lämpligt. Dessa nybyggnader beräknas för lotten Ö till 25,500 kronor och för lotten M till 40,000 å 50,000 kronor och de måste komma till stånd, innan någon utarrendering kan ske; därom kan icke tvistas.

Sådan frågan nu ligger, har jag icke något yrkande att framställa, utan jag får naturligtvis i likhet med utskottet varmt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hålla ett vaksamt öga på detta ärende. Jag förmodar, att det icke är otänkbart, att vi få igen frågan nästa riksdag i form av nya framställningar rörande dessa lotter. Jag tror nämligen, att detta förslag icke kommer att stå sig, och att det omedelbart kommer att visa sig, att det är omöjligt.

Herr Linders: Jag har ansett, att det icke skulle vara några större svårigheter att tillfälligtvis utarrendera de lotter det här är fråga om. Då vinner man det resultat man velat vinna, nämligen litet erfarenhet hur styckningsförslaget går att realisera. Det finnes byggnader på alla dessa stora lotter, som äro tillräckliga för att motivera ett tillfälligt upplåtande. Som jag sade förra gången, så hade jag icke förutsatt med min reservation så lång arrendetid som tio år, enär jag betraktat

Ang. försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.
(Forts.)

*Ang. försäljning av vissa delar av det s. k. Köpingskomplexet.
(Forts.)*

utarrenderandet av de större lotterna nu närmast som ett provisorium.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Härefter föredrogos vart efter annat

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av tvenne till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 i Gudhems socken hörande områden;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande å staden Falun av kronans rätt till vissa områden invid nämnda stad;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1917 för egnahemslånefonden;

nr 68, i anledning av väckt motion om anställande av en byråassistent för norrlandsärenden i lanbruksstyrelsen m. m.; och

nr 69, i anledning av väckt motion om anslag till anordnande av försöksgårdar å myrjord i Norrland och Dalarne m. m.; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av övre och nedre klosterträdgården i Vadstena;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till folkskoleseminariets i Lund nybyggnad;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för ordnande av tomtområdet vid folkskoleseminariet i Uppsala;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för undervisning i entomologi m. m. vid universitetet i Lund;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd till aktiebolaget svenska ostasiatiska kompaniet för fortsatt uppehållande av regelbunden ångfartygsförbindelse mellan Sverige och Ostasien;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till underlättande av medellösa arbetssökandes resor; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter banvakten Martin Andersson Andrén från Smedsbo i Holms församling m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 8.

Om anslag till utredning ang. inre vattenvägar.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 89 under sjätte huvudtiteln av

statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till utredning angående inre vattenvägar.

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t uti innevarande års statsverksproposition under punkten 89 av sjätte huvudtiteln föreslagit riksdagen, hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att riksdagen måtte för påbörjande av en allmän utredning rörande Sveriges inre vattenvägar, i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för civildepartementet skisserad plan, på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 50,000 kronor.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *O. Jonsson, C. G. Ekman, A. C. Lindblad, Thorsson, Andersson* i Skivarp, *Rydén* i Malmö och *Persson* i Stallerhult, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts framställning i ämnet icke måtte av riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Rydén* i Malmö, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid det föreliggande betänkandet finnes en reservation avgiven, bakom vilken står ett antal ledamöter från riksdagens båda kamrar. De skäl, som föranlett att denna reservation avgivits, äro ju rätt utförligt utvecklade i motiveringen till förevarande reservation, och jag skall därför icke trötta kammarerna genom att upprepa dessa skäl, då jag tager för givet, att de även i den nuvarande brådskan dock ha varit tillgängliga för kammarens alla ledamöter.

Den anslagsfråga, som det här gäller, är om också icke obetydlig så dock icke av den vidd, att man för den skull hade behövt draga sig för att bifalla det föreliggande betänkandet. Men denna fråga om ett anslag av 50,000 kr. för påbörjande av nu föreslagen utredning öppnar vidder av kommande statsanslag, som det icke, såvitt jag kan se, finns någon möjlighet att nu ens bilda sig en föreställning om. Jag erinrar om att denna utredning angående Sveriges inre vattenvägar avser icke bara att utreda spörsmålet om fördjupandet och förbättrandet av våra nuvarande kanaller. exempelvis Göta kanals östgötadel, kanalen mellan Vättern och Vänerne samt Strömsholms kanal. Utan denna utredning avser ju framför allt hela det enorma projekt, som man kallat för Svea kanal, detta stora kanalprojekt som ju från början har framkommit övervägande på grund av den militära uppfattningen, att man borde bygga en vattenväg tvärs igenom landet till den man redan har, en vattenväg som skulle kunna användas för marina ändamål. Detta stora kanalprojekt ha vi fått en liten föreställning om på grund av en utredning, som på sin tid verkställdes. De kostnadssummor, som det är fråga om bara för Svea kanal, vilken nu ingår i denna utredning, beräknades redan för den ganska avsevärda tid sedan, då utredningen verkställdes, uppgå till mellan 300 och 400 miljoner kronor.

Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)

Det är klart, att om man är övertygad om, att det är oundgängligen nödvändigt för vårt lands materiella och ekonomiska utveckling, att man gör sådana stora arbeten som de, varom här är fråga, som gå upp till värden som nära nog motsvara exempelvis värdet av hela det nuvarande svenska statsbanenätet det är klart säger jag, att om man lever i den uppfattningen att vårt lands ekonomiska utveckling kräver dessa enorma uppoffringar så voterar man för en åtgärd, som kommer att inleda sådana stora företag. Men trots allt vad tidningarna skrivit i och för denna debatts skull, är jag övertygad om, att dessa stora dyrbara kanalprojekt, som äro uppe nu, äro av den beskaffenhet, att de komma att visa sig vara ekonomiskt realiserbara eller ekonomiskt lämpliga ens. Jag tror, att om man vill vara rättvis, skall man säga, att av de inre vattenvägar, Sverige med stora uppoffringar har öppnat, har t. o. m. den gynnsammaste av dem, kanalen mellan Östersjön och Västerhavet, detta stora kanalföretag, som på sin tid omfattades med ofantligt stora förhoppningar av hela vårt folk, icke infriat de därpå ställda förväntningarna, och det oaktat det tillkom på en tid, då icke järnvägar och långt mindre någon lufttrafik kunde förekomma.

Man har i debatterna angående detta sagt, att Belgien, Frankrike och flera andra länder lägga för närvarande ned betydande summor på kanalisering, på öppnande av dessa inre vattenvägar. Jag skulle då vilja säga, att för det första är det allom bekant, att de ha helt andra terrängförhållanden att räkna med i detta fall. Det är vidare en helt annan folktäthet i dessa länder, och det är andra klimatiska förhållanden, som göra sig gällande beträffande möjligheten att hålla vägarna öppna i dessa länder än i vårt land.

Jag ser för min del — det vill jag säga, även om man kommer att klandra mig därför — ganska skeptiskt på hela detta stora dyrbara projekt. Det blir så dyrt så jag tror icke, att utvecklingen kommer att söka sig dessa vägar. Men därmed må vara huru som helst. Om de, som nu fantisera om ett tätt nät av vattenvägar genom vårt land, få rätt, eller de, som se litet mera kallt på denna sak, få rätt, det får framtiden utvisa.

Vad som för mig ytterst är avgörande det är, att såvitt jag kan förstå det icke finnes någon *ekonomisk möjlighet* att inom en tid, som vi nu kunna se över, realisera de uppslag, det här är fråga om att utreda. Kom ihåg, mina herrar, att vårt land har att underkasta sig alldeles kolossala ekonomiska uppoffringar för sitt järnvägsnät. Vi ha i statsutskottet under behandling en proposition, som avser inlandsbanans framdragande norrut till Porjus, så att hela inlandsbanan blir färdig. Och det är min förhoppning, att vi skola kunna gå i land med att fullborda denna viktiga förbindelseled till förmån för landsmännen uppe i norr. Därtill kommer en hel rad tvärbanor, som ligga så att säga i ett omedelbart sammanhang med inlandsbanan, tvärbanor mellan norra stambanan och inlandsbanan. Vi ha därutöver nu före ett betydande kanalprojekt, nämligen Södertälje kanal. Märkvärdigt nog är det till en del samma krafter som söka driva fram denna utredning och som äro

verksamma för att störta detta Södertälje-kanalföretag, som är avsett att öppna vägarna till Mälaren. Jag hoppas dock, att riksdagen skall kunna vara i stånd att bifalla detta förslag, som redan är utrett och som jag hoppas även är ekonomiskt genomförbart. Men vi ha även hela denna mängd järnvägsfrågor, som måste lösas och som äro avgjort viktigare, nödvändigare och mera pressande än frågan om att draga kanaler mellan de mellansvenska stora vattnen. Utöver dem ha vi ovillkorligen — det har ju framför allt det sista årets erfarenhet visat — kolossala utgifter, som måste läggas ned på de svenska statsbanorna, för att de skola kunna mottaga den trafik, som allt starkare söker sig fram över järnvägarna. Vi ha alla dessa stora bangårdsanläggningar, som icke minst detta års erfarenhet visat vara nödvändiga för att icke det svenska statsbanemaskineriet skall stoppa. Vi stå vidare inför nödvändigheten att införa dubbelspårnanläggningar för att kunna taga emot den stora trafik, som alltjämt med landets ekonomiska utveckling ökas. Och vi ha därjämte att utrusta våra statsbanor med en tillräckligt stor park av rullande materiel, av vagnar och lokomotiv, för att man skall kunna giva statsbanorna den trafikkapacitet de måste ha. Det är, mina herrar, flera hundra miljoner kronor, som vi måste inom det närmast liggande årtiondet nedlägga på våra statsbanor. Och jag tror, att icke minst det sista statslånet givit vid handen, att så länge vi äro — och det bli vi nog ännu länge efter kriget — hänvisade till den svenska lånemarknaden, så förmår den icke taga upp och motsvara alla de stegrade anspråk, som ställas på den för att tillgodose landets lånebehov.

Under sådana förhållanden anser jag det vara i hög grad oklokt att påbörja detta stora utredningsarbete. Utredningen i och för sig är ju icke så dyr, men vi veta ju hur det är. När dessa ingenjörer komma och staka och avväga ute i bygderna, så väcker detta hos befolkningen förhoppningar, som det kanske blir svårt att infria. Befolkningen betänker icke, att det bara är fråga om ett teoretiskt utredningsprojekt, ett undersökningsarbete, utan när man får se stakarna på marken, så tror man, att det är allvar häri, att det är meningen, att det skall bli något av, och att befolkningen skall få sina önskemål tillgodosedda i de avseenden utredningen berör, och så blir det gäckade förhoppningar. Ty under tiden bli vi nödsakade på grund av de ekonomiska förhållandena att låna upp allt vad vi kunna för att utveckla våra järnvägsnät och våra vattenkraftanläggningar o. s. v., och vi veta ju icke vilken väg utvecklingen kommer att taga. Jag är övertygad om, att med den snabbhet, med vilken utvecklingen fortgår, kan denna under de årtionden, som måste förflyta från den tid då utredningen sattes i gång och, såvitt man nu kan se tills man kommit fram så långt, att riksdagen kan börja satsa pengar till stora kanalprojekt just på detta område taga sig sådana vägar, att det icke är riktigt, att vidare fundera i den riktningen. Jag vill säga det: tänk bara på hur vårt trafikväsen utvecklats sig under ett par årtionden, tänk efter vad som hänt under den tiden och man behöver icke ha någon fantasi för

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

att föreställa sig, att utvecklingen under de närmast kommande årtiondena kan taga sig vägar, om vilka vi icke nu kunna bilda oss någon föreställning. Det är ur dessa synpunkter, som jag ställt mig skeptisk mot det föreliggande utredningsförslaget. Hade jag — det vill jag erkänna — sett någon som helst möjlighet för oss att, låt oss säga under de närmaste 10 åren, få pengar till att sätta igång något av vad denna utredning avser så skulle jag aldrig ställt mig avvisande mot förslaget. Men man invaggar sig så lätt i bedrägliga förhoppningar. Vår ekonomiska ställning är sådan, att vi icke orka med detta, det finnes ingen möjlighet; vi måste ju på ärligt sätt åstadkomma pengarna, och någon möjlighet att skaffa pengar för att gå in på sådana kolossalt dyrbara anläggningar, som det här är fråga om, yppar sig icke. Statens järnvägar och deras behov jämte elektrifieringen av våra vattenfall m. m. komma under de närmaste årtiondena att taga i anspråk allt vad vårt land på låneväg kan skrapa ihop för dessa produktiva företag.

Jag har således icke kunnat biträda utredningsförslaget. Jag vet ju mycket väl, att den nuvarande civilministern gjort som en av hans företrädare brukade göra, när han ville ha något igenom i riksdagen. Då sammankopplade han flera olika järnvägsföretag i olika delar av landet, och på det sättet fick han så många landsändar att intressera sig för projektet, att förslaget gick igenom. Situationen är ungefär liknande beträffande denna proposition. Jag är således tämligen på det klara med hur utgången blir i kammaren, och det är endast för att — om jag får leva och vara med i fortsättningen, när alla dessa illusioner, som utredningen kommer att väcka ute i bygderna en gång skola brista — hava räddat min själ, som jag velat säga, att jag icke vill vara med om denna fantastiska utredning.

Jag yrkar således avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Vidare anförde:

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Den siste ärade talaren har försökt använda samma metod här i kammaren som flera utskottsledamöter försökte, när frågan behandlades i utskottet. Den har nu resulterat i en svartmålning av våra ekonomiska möjligheter, som förmodligen skall vara ägnad att avskräcka så många som möjligt från att över huvud taget reflektera på denna plans genomförande.

Jag skall då först be att få säga ett par ord till den siste ärade talaren. Beträffande Svea kanal har det med skärpa framhållits och alldeles särskilt av honom, att den ensam skulle komma att kosta så mycket. Jag vill tillåta mig att fråga: hur vet herr Rydén det, och hur har herr Rydén kunnat komma under fund med de resultat, som utredningen möjligen skall komma utvisa? Jag räknar icke med den utredningen, som han antydde, ty därpå kan man icke bygga några kalkyler, ej heller därav draga några bestämda slutsatser. Jag tror

icke heller, att herr Rydén vid närmare eftertanke skall finna rådligt att säga, att den utredningen bör vara utslagsgivande vid bedömande av vad man menar med Svea kanal och hur man skall ordna de frågor, som eventuellt kunna uppkomma i samband med densamma.

Herr Rydén förde tanken på utlandet och talade om hur man där burit sig åt. Jag skall i min ordning även stryka under den saken. Och då vill jag så kraftigt jag kan och så långt min stämma kan göra sig hörd med eftertryck betona, att överallt i utlandet, där man kommit till insikt om behovet av att understödja järnvägarna, har man även insett det oavvisliga behovet av att icke därför försumma vattenkommunikationerna utan tvärtom befrämja dessa för att få ett så allsidigt och fulländat kommunikationssystem som över huvud taget är möjligt. Jag tror, att man även kan säga, att vi med våra oändligt stora avstånd ha skyldighet rentav att begagna oss av de billigare transportmedel, som vattenvägarna i de flesta fall erbjuda, och det är alldeles icke deras mening, som yrka bifall till utredningen, att vi skola ge oss in på några fantasier. Vi vilja tvärtom just hålla oss här på jorden, och det är därför vi velat vara med om en utredning, som skulle kunna klarlägga de projekt, vari utredningen kan komma att resultera.

Då det talas om inlandsbanan, skall jag be att få fästa uppmärksamheten på, att det i propositionen rörande denna bana talas om vikten av att utnyttja det vattenvägsystem, som redan finnes uppe i Norrland. — Vad sedan mellersta Sverige beträffar så är det klart, att vi ha ett stort behov att få vattenvägarna ytterligare utvecklade. En sak som jag för min del finner ytterst märkvärdig, är när herr Rydén säger, att det icke är utredningen som sådan, som han hesiterar för, utan att det är den omständigheten, att den kan komma att väcka intresse i landets olika delar för vattenvägarna, som för honom är det mest avskräckande. Vart man skall komma med en sådan bevisföring förstår jag icke. Förutsättningen för kommunikationernas utveckling har åtminstone hittills varit, att det finnes ett verkligt intresse och även behov av utvecklade kommunikationer. I sammanhang härmed ber jag få säga, att det kanske icke är alldeles omöjligt, att vi för statens vidkommande kunna komma ifrån en hel del av dessa kanalisationsföretag, nämligen därigenom, att det blir enskilda, som finna med sina intressen förenligt att söka åstadkomma vattenvägar. Vad det här gäller är att söka utreda, huru det ter sig i ekonomiskt, tekniskt och bärighetshänseende samt för övrigt i alla andra hänseenden, som kunna komma ifråga.

Vidare sade herr Rydén, att en begränsning av utredningen nära nog vore omöjlig att åstadkomma. I det fallet skall jag emellertid be att få hänvisa till att man dock utfäst sig att lämna årliga redogörelser för hur långt utredningsarbetet har fortskridit, och att man icke begärt annat än ett litet anslag år för år. I det sammanhanget är det kanske också på sin plats att meddela, att intresset från landstingen och kommunerna visat sig vara så pass stort, att man anslagit

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

— på anmodan visserligen av civilministern — ett belopp av 61,200 kronor, och detta torde enligt min uppfattning få anses utgöra ett bevis för att intresset för utredningen verkligen är avsevärt och att också ett behov föreligger på olika orter av förbättrade vattenvägs-kommunikationer.

Jag tycker verkligen för min del, att vi icke böra hesitera att se frågan i stort. Jag tillåter mig säga det, att jag tror, att vårt lands kommunikationsväsende skulle utvecklats på ett helt annat sätt, åtminstone i vissa avseenden, om man haft den överblick över vart man verkligen velat komma, som man haft utsikt att vinna, om det funnits en allsidig utredning på detta område. Det kan hända, att jag nu »trampar några på tårna», men jag kan ej hjälpa det, utan måste säga, att om det varit en omfattande plan färdig på förhand över hur landets enskilda järnvägsnät och landets järnvägsnät överhuvud skulle utvecklas, så skulle det icke ha sett ut så som det nu gör vid en del enskilda järnvägar. Det är dock så, mina herrar, att en stor del av dessa enskilda järnvägsföretag — företag som visserligen äro av stort gagn för respektive orter — dock i varje fall tillkommit under sådana omständigheter och varit så kapitalfattiga från början, att de haft de allra största svårigheter att fullgöra sina skyldigheter mot staten. De ha därför också, som vi veta, visat sig vara allt annat än ekonomiskt bärkraftiga företag. Detta skulle enligt min uppfattning varit möjligt att undvika, om de stora riktlinjerna på förhand legat klara angående utvecklingen av kommunikationsväsendet, vad nu järnvägarna beträffar. Nu har i stället staten fått bidraga i flertalet fall till de ganska stora lån, som varit nödvändiga, men som endast med största svårighet kunnat avvecklas efter omplaceringar och omregleringar allt emellanåt. Jag klandrar icke de enskilda orterna, som vilja ha kommunikationsföretag till stånd, men jag har velat nämna detta i detta sammanhang, därför att det synes mig ligga stor vikt uppå, att man klargör för sig, att man får en systematisk plan över, hur utvecklingen bör fortgå på olika områden. Och här synes mig särskilt en sådan plan vara av behovet påkallad. För min del hyser jag den uppfattningen, att planmässighet över allt är erforderlig, och icke minst ifråga om utvecklingen av våra kommunikationer. Jag vill därför rent ut förklara, att jag har riktigt svårt att förstå, huru det kunnat från herr Rydén's sida ifrågasättas, att just här beträffande utvecklingen av landets vattenvägar icke så stort behov av planmässighet gör sig gällande som över allt annorstädes.

Jag tycker, att det är på hög tid, att vi få en tillfredsställande plan icke endast beträffande sträckningarna av de ifrågasatta kanalvägarna, utan framför allt angående den typ, som är den mest ekonomiskt fördelaktiga för vårt land, så att det icke blir samma förhållande här som på landskommunikationernas område, att det blir ett flertal typer, vilkas samarbete sinsemellan i högsta grad försvåras. Jag tror, att man med den erfarenhet, som kan hämtas från andra länder, ganska snart skall komma till rätta med denna sida av saken och kunna komma överens om det fåtal typer, som för vårt

land kunna komma i betraktande. Men en alldeles avgjort stor betydelse innebär det att på förhand ha denna sak klar.

Jag tror, att redan dessa synpunkter tillräckligt motivera en utredning av det föreliggande spörsmålet. Jag behöver väl ej påpeka, att vattenvägarna, åtminstone hittills, erbjuda det billigaste transportmedel vi ha. Jag behöver väl icke heller påpeka, att de, på samma gång de äro billiga, också äro i stånd att utveckla en oerhörd transportförmåga. Jag vill i det fallet endast erinra om Trollhätte kanal. På de 84 kilometer, som denna omfattar, ha sedan 1912 fraktats per år $1\frac{1}{2}$ miljoner ton gods, medan på statens järnvägar motsvarande tal under år 1912 utgjorde cirka 12,000 ton, om Lapplandsmalmen icke medräknas, och cirka 17,000 ton, om denna inbegripes. Detta visar, att man har att räkna med en alldeles oerhörd stor transportförmåga hos våra vattenvägar, och det visar också — och detta är icke den minst beaktansvärda sidan av saken — att det just är sådana saker, som visserligen tåla vid en längre transport, men som icke tåla vid en dyrare transport, som företrädesvis kunna och böra bli föremål för befordran på vattenvägar och kanaler. Jag skall be att få säga som min uppfattning, att vi skola icke ha enbart järnvägar och vi skola icke ha enbart kanaler, utan vi skola ha *både* järnvägar och kanaler. Ty det ena hjälper det andra fram. Det visas av all erfarenhet, att man ej har rättighet att påstå, att man genom att öppna järnvägar konkurrerar ihjäl kanalföretag, därest nämligen kanalföretaget är modernt rustat, så att det kan upptaga tävlan därvidlag.

Det är emellertid ännu en liten synpunkt, som jag vill tillåta mig att framföra, och det är den, att det kan rent av komma att ställa sig så, att det blir en faktisk besparing att ha den föreslagna utredningen verkställd på förhand. Det har visat sig senast vid ombyggnad av Trollhätte kanal, att en sådan utredning skulle varit av ekonomisk betydelse. Till belysande härav skall jag be att få nämna, att endast ombyggnad av en järnvägsbro dragit en kostnad som, om jag minnes rätt, väsentligt överskrider hälften av vad man här tänkt sig behöva taga i anspråk. Och i detta sammanhang kan det måhända icke skada att framhålla, att även då det gäller att bevilja koncessioner till andra företag än järnvägar, det kan vara av stor vikt att ha klart för sig, huru en planerad sträckning i huvudsak bör gå ifråga om t. ex. en tilltänkt kanalled, emedan på så sätt i koncessionsvillkoren kunna inflyta sådana bestämmelser, att därigenom ombudsandena, som eljest skulle ha kommit ifråga, kunna undvikas. Det är ju dessutom så, att man här har att tänka icke bara på järnvägar och kanaler, utan också på kraftverk och sjöregleringar, och att det därjämte finns en hel del andra anläggningar, som man i detta sammanhang kan peka på, och ifråga om vilka det är av utomordentligt stor vikt, att man har något att hålla sig till, då man går att bevilja koncessioner.

Jag skall icke vidare ingå på denna fråga, det kommer utan tvivel att ske från sakkunnigare håll än mitt — jag gör ej anspråk på någon sakkunskap i detta fall. Jag har emellertid velat säga att, såsom saken nu ligger, kan jag ej anse annat än att det vore en

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

malplacerad sparsamhet att ej gå med på Kungl. Maj:ts framställning angående igångsättandet av den föreslagna utredningen, en sparsamhet, som måhända skulle komma att ställa sig nog så dyrbar.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Sjögren* och *Eriksson* i Grängesberg instämde häruti.

Herr *Widlund*: Herr talman! Jag skall be att få tillkännage min ståndpunkt i denna fråga. Jag har med noggrannhet läst statsrådets yttrande och skulle vilja stryka under detta yttrande i dess helhet, då det enligt min mening är mycket välbetänt. Den fråga, som det här gäller att avgöra, är en för landet stor och viktig fråga. Den planmässighet, som helt säkert är nödvändig att få till stånd, då det gäller ordnandet av våra vattenvägar, har hittills saknats, och det är genom den nu föreslagna utredningen, som man skulle komma fram till en sådan planmässighet.

Man har här talat om de stora utgifter, som äro förenade med våra järnvägars utveckling, och detta är ju riktigt. Men man får härvid icke förglömma, att sjöfarts- och järnvägsledningarna böra gå hand i hand. Våra järnvägar äro för närvarande, kan man säga, alldeles överansträngda, och även med den utveckling, för vilken man anser att de nödvändigtvis böra bli föremål, blir det kanske ändå så, att behovet av vattenvägar för transporterandet av det gods, som järnvägarna icke förmå framdraga, blir mer och mer trängande.

Jag har särskilt fäst mig vid ett yttrande, som statsrådet fällt och som lyder så: »På vattenvägarnas del faller det tunga, skrymmande godset, som huvudsakligast har behov av låg transportkostnad, och därjämte i viss mån sådant styckegods, för vilket transporttiden ej spelar någon mera avgörande roll.» Det gods, som här åsyftas, förekommer ju i stora mängder, och om vattenvägarna övertoge det, skulle detta ju underlätta järnvägarnas transportmöjligheter i väsentlig grad.

Jag finner således att det skulle vara av stort gagn för landet, om vi här enade oss om att bifalla statsutskottets hemställan.

Herr *Rydén* förklarade nyss i sitt anförande, att, om man har den uppfattningen, att landets materiella och ekonomiska välstånd kräver detta anslag för den ifrågasatta utredningen, så bör man rösta därför. Ja, jag är viss om att så är fallet, och därför vill jag varmt förorda, att kammaren går med på det förslag, som utskottet här framställt.

Man binder sig genom att bevilja detta anslag, säger herr *Rydén*, för ytterligare anslag framdeles. Ja, det gör man visserligen. Men jag tror, att de anslag, som bli en följd av denna opartiska utredning, skola mer än väl täckas av det ekonomiska uppsving, som vårt land har utsikt att göra.

Jag kan således, herr talman, icke annat än yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag skall tillåta mig att med ett par ord belysa innebörden av denna fråga, sådan jag ser den.

Jag lär icke behöva för denna kammare närmare utveckla betydelsen av vattenvägar som kommunikationsmedel. Jag vill endast påpeka, att inom de flesta av Europas stater och även i Norra Amerika under de senaste årtiondena nedlagts hundratals miljoner kronor i syfte att förbättra kanalvägarna. I de länder, där man ännu icke gått till ett direkt utförande, såsom exempelvis i Italien och England, har man igångsatt mycket vidlyftiga utredningar i överensstämmelse med vad som här föreslagits. Man kan säga, att vattenvägspolitiken har blivit en mycket framträdande punkt i de flesta staters kommunikationsprogram.

Nu synes man här från reservanternas håll vilja ställa järnvägar och vattenvägar i ett visst motsatsförhållande till varandra. De ärade talare, som här talat för statsutskottets hemställan, ha emellertid påpekat, att ett sådant motsatsförhållande ej kan anses existera. Tvärtom, de skapa trafik åt varandra, men efter hand gör sig gällande en uppdelning av godset efter dess naturliga beskaffenhet, en uppdelning, som visar sig däri, att det skrymmande, tunga godset går på kanalerna, medan det övriga godset och det som kräver särskild skyndsamhet kommer på järnvägarnas del.

Reservanterna synas vidare vilja göra gällande, att man icke kan vara viss om att det föreligger ett verkligt behov av att förbättra våra kanaler, att dessa tvärtom redan nu kunna mottaga den ökade trafik man väntar. Om man emellertid kastar en blick på våra nuvarande kanalers beskaffenhet, så tror jag, att man får ett bevis för ohållbarheten av denna mening. Kanalernas djup växlar för närvarande mellan 1.5 för Strömsholms och Kinda till 3,6 meter för Södertälje kanal. Bottenbredden varierar mellan 4,6 och 14,3 meter, och även slussarnas mått och kanske framför allt dessa, visa mycket växlande siffror. Redan den omständigheten, att kanalerna äro av så olika art, har ett mycket ogynnsamt inflytande. Det är nämligen givet, att ett och samma fartyg icke kan trafikera så olika kanaler, som de nyss angivna, utan varje kanal skapar, så att säga, sin särskilda fartygstyp.

Jag tror mig kunna säga, att våra kanaler för närvarande äro i hög grad otidsenliga. Det har sin förklaring däri, att — om man undantager den nu snart fullbordade ombyggnaden av Trollhätte kanal — under det sista århundradet knappast något gjorts för att förbättra vattenvägarna. Allt intresse har slukats av järnvägarna, sedan de väl börjat byggas. Olägenheterna med våra nuvarande kanaler äro kanske mindre att hänföra till deras djup än till slussarnas mått. De äro för korta och för smala och även själva kanalrännan är i allmänhet för trång och för krokig. Om man kastar en blick på den fartygstyp, som i allmänhet användes, så tror jag, att man får en god bild av våra kanalbyggnaders otidsenlighet. Det är uppenbart, att dessa fartyg äro i hög grad ekonomiska. Moderna fartyg och de numera mer och mer allmänt förekommande stora sjö-

Om anslag till utredning ang. inre vattenvägar.
(Forts.)

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

gående pråmarna kunna i allmänhet icke användas på våra kanaler. Det har gjorts en utredning, helt flyktig visserligen, som visat, att, om moderna fartyg skulle kunna ersätta de nuvarande kanalfartygen, fartyg av samma djupgående, skulle det åstadkomma en besparing i fraktkostnaderna med ända till hälften.

Det är således uppenbart, att här föreligger ett behov av att våra kanaler efter hand, när den ekonomiska situationen det medger, moderniseras, men också ett behov av att detta kanalsystem efter hand utvecklas och utsträcker. I propositionen ha i stora drag angivits riktlinjerna härför. Nu är det emellertid icke fråga om att gå till omedelbart utförande av ett stort kanalprogram det förbjuder ju absolut den ekonomiska situationen. Det är endast fråga om att sätta i gång en utredning, att uppgöra en plan för kanalnätets utveckling. I propositionen har beräknats, att kostnaderna härför skulle hålla sig omkring 200,000 kronor — jag vill understryka, att denna siffra är approximativ och kan komma att överskridas, dock ej alltför mycket, skola vi hoppas. Av detta belopp ha intresserade orter bidragit med nära en tredjedel och således givit ett starkt uttryck för intresset för denna utredning. Behovet och nyttan av en sådan plan synes mig också ligga alldeles i öppen dag. Planmässighet är sannerligen mera än ett slagord. Vad nu särskilt vattenvägarernas mått angår, så äro dessa, som jag redan förut antytt, synnerligen växlande. Det gäller därför att genom en undersökning komma fram till en någorlunda enhetlig typ, så att ett fartyg kan transitera från den ena kanalen till den andra; det gäller att få fram enhetliga farledsmått, som ha ekonomiska förutsättningar för att kunna på bästa sätt förverkligas. Det gäller vid uppgörandet av denna plan att bedöma olika kanalers inbördes företräden, att undersöka olika tänkbara kanalsträckningar. Allt detta kräver emellertid givetvis en utredning, en utredning av icke blott teknisk art, utan framför allt av ekonomisk art. Det gäller att åstadkomma ett planmässigt system, så att man därefter kan bilda sig ett omdöme om, i vilken omfattning och i vilken ordning vårt kanalnät bör utvecklas. Tillvaron av en sådan plan, ett sådant system, kan också, såsom en föregående ärad talare erinrat, ha sin stora betydelse, när det gäller avgörandet av andra kommuniaktionsfrågor, särskilt framdragandet av en järnväg, som har gemensamt trafikområde med en projekterad kanal, eller när det gäller att planmässigt utvidga och öka kapaciteten av redan befintliga järnvägar.

För min del tror jag ej, att den ekonomiska situationen är sådan, att den bör förhindra beviljandet av detta jämförelsevis obetydliga anslag. Jag tror för min del tvärtom, att den nuvarande situationen är gynnsam för uppgörandet av en sådan plan. När kriget väl en gång är slut, torde den ekonomiska kampen mellan nationerna komma att taga en om möjligt skärpt form. Många tecken tyda enligt min mening på, att Sverige äger stora förutsättningar för att med en viss framgång deltaga i konkurrensen. För att emellertid lyckas härutinnan, är det nödvändigt att skapa nödiga resurser, och knappast något medel torde därvidlag vara mera effektivt än att

förbättra våra kommunikationer, våra järnvägar och våra vattenvägar. Och det gäller för oss att vara färdiga med den planerade utredningen, då den ekonomiska situationen det medger.

Jag tror, att kammaren genom bifall till statsutskottets förslag fattar ett verkligt klokt och framsynt beslut.

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Herr Beckman: Initiativet till denna utredning har kommit från Östergötland. Det var nämligen stadsfullmäktige i Norrköping, som i en skrivelse 1914, till vilken sedan anslöto sig stadsfullmäktige i Motala, Linköping och Jönköping, framhöllo, att den del av Göta kanal, som går genom Östergötland, icke motsvarade de krav, som i våra dagar borde ställas på en dylik kommunikationsled, och med anledning därav hemställde, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta förslag till ombyggnad av nämnda del av Göta kanal. Med anledning härav inkom Konungens befallningshavande i Östergötlands län med ett yttrande till Konungen, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t måtte med hänsyn till frågans vikt föranstalta om en utredning i ämnet. Östergötlands läns landsting har sedermera lämnat anslag för den ifrågasatta utredningen och sådant anslag har även lämnats av olika kommuner i Östergötland, naturligtvis under den förutsättningen att den kommunikationsled, som särskilt intresserade dem, nämligen östgötadelen av Göta kanal, skulle vara bland de första, som komme att få nytta av denna utredning.

I det nu ifrågavarande ämnet har herr statsrådet på ett ställe yttrat, att den utredning, som här ifrågasattes, borde enligt herr statsrådets mening närmast omfatta den senast väckta frågan om modernisering av Göta Kanal eller vissa delar därav, och på ett annat ställe, att denna utredning naturligtvis icke innebär, att resultatet av hela utredningen med nödvändighet behöver avvaktas, innan viss del därav framlägges, om så befinnes ändamålsenligt.

Om man sammanställer dessa tvenne yttranden av herr statsrådet, torde det icke vara alltför förmätet att uttala den förhoppningen, att herr statsrådet särskilt haft i sina tankar, just den del av kanalen, som är dess östgötalinjé, och detta så mycket mera, som, såsom jag redan förut påpekat, förtjänsten av själva initiativet till hela utredningen just tillkommer Östergötland.

Herr Thorsson: Då jag befinner mig bland reservanterna, skall jag be att med några få ord få angiva orsakerna härtill.

Det är icke så, att jag vill motsätta mig en utveckling av landets kommunikationsmedel. Om man därför hade kunnat klarera för mig, varifrån vi skulle söka medel till bestridande av allt, som föreligger till denna riksdags prövning, så hade jag antagligen befunnit mig bland majoriteten. Men det lär väl icke vara för riksdagens ledamöter obekant, att anslagskraven tränga sig om varandra synnerligen intensivt, och vid sådant förhållande äger man skyldighet att vid bedömande av de föreliggande ärendena också ta hänsyn till den slutsumma, man måste anskaffa för att budgeten skall gå ihop. Vi veta

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

ju litet var, att, när Kungl. Maj:t framlade statsverkspropositionen i år, så saknades då 11 miljoner kronor, vilka finansministern icke kunde uppleta, utan som i sin tur sedan skulle anmälas. Och vi ha ju fått en proposition angående reglerandet av denna post och angående reglerandet även av andra utgiftsposter. Men förutom de anslagskrav, som ligga före från Kungl. Maj:t, så är det ju så, att det föreligger en hel rad krav, grundade på motioner, vilka man också måste ta med i beräkningen vid bedömandet av det föreliggande ärendet. Och då denna fråga icke kan betraktas så enkelt, som att vi endast nu i årets budget skulle uppföra 50,000 kronor eller något sådant för igångsättandet av den tilltänkta utredningen, utan vi måste tänka oss, att vi även till påföljande års regleringar ha att emotse anslagskrav för fullföljande av det ärende, som här skulle påbörjas, så är det klart, att det behöver övervägas, vad man egentligen kan anse sig rimligtvis böra biträda och vad som bör skjutas tillbaka, för att det hela skall gå ihop.

Nu sade herr civilministern, att här gäller det ju endast frågan om en utredning. Ja, men vi ha ju en gång kommit in på den bogen, att man liksom betraktar en sak som i viss mån avgjord, därigenom att riksdagen biträtt yrkande om en utredning. När man började på utredningen om Inlandsbanan, så sade man precis likadant då: det här förbinder icke riksdagen att besluta anläggandet av Inlandsbanan, utan det förbinder endast riksdagen till att bevilja de två eller tre hundra tusen kronor, som äro erforderliga, för att man skall få veta, var denna bana lämpligen skall anläggas och dragas fram o. s. v. Och så gick man på och intalade riksdagens ledamöter, att de för all del icke vore bundna i den blivande voteringen. För några dagar sedan mötte mig en ganska framstående ledamot av denna kammare, och då sade han till mig: du har ju egentligen yrkat avslag på en del av Inlandsbanan, men du var ju med i riksdagen den gången, då man beslöt att skriva till Kungl. Maj:t och begära en utredning; det var ju egentligen då beslutet fattades om Inlandsbanan. På det viset länkar man det ena beslutet till det andra och vill i ett beslut om en utredning så att säga inläsa en viss moralisk skyldighet för dem, som deltagit i beslutet, att även fortsätta med ärendets utveckling. Det lär därför vara riktigt, att man i någon mån prövar även de konsekvenser, vartill ett sådant utredningsbeslut kan leda.

Herr civilministern yttrade, såvitt jag uppfattade honom rätt, att riksdagen egentligen ingenting hade gjort för att förbättra våra vattenvägar. Ja, det beror ju helt och hållet på hur man ser den saken. Jag har åtminstone varit med om att biträda ett beslut, som pålägger staten en utgift på över 20 miljoner kronor, för att iståndsätta en av våra mera förnämliga vattenvägar. Jag är livligt övertygad, att dessa 20 miljoner kronor kunna i viss mån komma att verka nedtryckande på den behållning, som eventuellt kan uppstå på den nu under arbete varande vattenvägen. Jag har dock till och med fått uppbära förebräelser för att jag den gången var för lättvindlig, men jag trodde mig då tjäna ett stort statsintresse, när jag ville vara med om att lägga på statsverket en så avsevärd kostnad för att flytta Vänern

närmare ut till kontinenten. Det vore därför icke riktigt, om man i dag skulle få den föreställningen, att staten icke har ägnat intresse åt vattenvägarna.

Jag kan ju mycket väl förstå, att vi efter de nu rådande abnorma förhållandena kunna komma att möta en uppsvingstid på alla olika områden. Och jag förstår så innerligt väl de intressen, som arbeta för att under denna uppsvingstid alla möjliga hävstänger skola vara i verksamhet. Men å andra sidan måste jag dock säga mig, att under de närmaste tio åren lär det väl bli synnerligen svårt för vårt land att utanför landets gränser uppbringa det kapital, som är erforderligt för att hålla alla de olika näringsgrenarna i verksamhet. Det blir svårt att på den utländska penningmarknaden uppsöka tillräckliga medel för att därmed finansiera järnvägs- och kanalbyggen, och resultatet måste då bli, att vi skola söka hela denna penningtillgång inom landet. Samtidigt måste vi naturligtvis komma ihåg, att denna upplåning av medel för dessa olika ändamål måste medföra en minskning i tillgången på rörelsekapital för industri, jordbruk och andra näringsgrenar. Det är därför, man måste se dessa spörsmål i ett sammanhang, och det är därför jag för min del, huru livligt intresserad jag än är av kommunikationernas utveckling, icke kan utan vidare vara med om att i dag biträda det förslag, som här föreligger. Skall den motsatta meningen bli segrande, och riksdagen alltså besluta iscensätta en utredning om dessa vattenvägar, så skall jag åtminstone för framtiden ha räddat min själ genom att ha sagt ifrån min mening i det ögonblick, när man skulle besluta om denna utredning.

På grund av vad jag här anför, ber jag, herr vice talman, att få yrka avslag på utskottets framställning och bifall till reservationen.

Herr Lübeck: Herr vice talman! Jag skall först med ett par ord vända mig mot herr Thorssons argument, att man genom att i dag biträda Kungl. Maj:ts och statsutskottets förslag angående en utredning om inre vattenvägar skulle anse sig bunden för alla de utgifter, som sedermera i framtiden kunna bli en följd av vad den utredningen kan förebbringa. Jag förstår för min del icke, hur ett sådant resonemang är möjligt. Jag tror också, att jämförelsen med inlandsbanan och det utredningsbeslut, som därvidlag en gång fattades, måste anses i mycket hög grad haltande. Herr Thorsson vet ju icke, vad kanalutredningen över huvud taget kan komma att förebbringa. Det gäller, såsom vi alla veta, flera kanalleder, vilka måste mot varandra vägas. Hur kan någon då föreställa sig, att man, när denna utredning föreligger, skulle vara bunden att inom viss tid bygga de kanalleder, som utredningen omfattar. Av utredningen kommer naturligtvis att framgå, att den ena kanalvägen har ekonomiska förutsättningar, den andra kanske icke. Man kan icke tänka sig annat, än att utredningen i mycket stora delar kommer att leda till ett negativt resultat. Men är detta

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

förhållandet, då måste man också ha klart för sig, att man genom att biträda beslutet om en utredning icke är bunden — det vill jag åtminstone för min del, herr vice talman, ha sagt ifrån — att omedelbart eller inom viss tid anslå medel för utförande av ett stort antal kanalleder här i landet. Men lika visst är att för att över huvud kunna gå till utförande av, låt oss säga, en kanalled, som visar sig äga särskilt gynnsamma ekonomiska betingelser, det är nödvändigt att först ha klargjort de allmänna förutsättningarna för utvecklingen av kanalnätet i framtiden.

Herr Thorsson berörde frågan om Trollhätte kanal. Det är i det avseendet att märka, att i Kungl. Maj:ts proposition alls icke fördolts, att riksdagen visat sig mycket frikostig, när det gällt att bevilja anslag till denna viktiga kanalled, vilket herr Thorsson med all rätt betecknade såsom ett viktigt steg från riksdagens sida i syfte att sätta Vänern i närmare förbindelse med kontinenten. Ja, herr Thorsson, jag hoppas för min del, att den tidpunkt icke skall vara så långt avlägsen, när vi kunna taga samma steg även beträffande Mälaren, detta mycket viktiga inhav, och alltså sätta även Mälaren i närmare förbindelse med kontinenten. Såsom en följd härav anser jag för min del det vara mycket angeläget att få klargjort, hur dessa båda viktiga leder in till Mälaren och upp till Vänern i fortsättningen skola på lämpligaste sätt kunna tillföras trafik. Detta kommer att ske dels genom järnvägar, varom, såsom herr Thorsson erinrade, stora planer förelagts riksdagen, och dels genom kanalvägar, i den mån sådana kunna vid sidan av järnvägarna väntas komma till utförande.

Här har kraftigt betonats, hur viktigt det är, att icke järnvägar och kanalleder ställas i motsättning till varandra. Jag har därvidlag ingenting att tillägga mer än att påpeka en nära till hands liggande jämförelse. Är det någon av kammarens ledamöter som tror, att vi här i landet kunna reda oss enbart med vattenkraft eller enbart med ångkraft. Förhållandet är alldeles analogt, när det gäller vattenvägar och järnvägar. Vattenvägarna skola upptaga den stora bottenbelastningen, alldeles som vattenkraften, järnvägarna den mera kvalificerade trafiken. Ett viktigt förhållande är, att tack vare den omständigheten, att våra kanalleder kunna ombesörja massgodstrafiken, det kan bli möjligt att på många ställen flytta ut industrien, decentralisera den, till gagn för stora landsdelar. Att på ett billigt sätt kunna dela upp massgodstrafiken till industriplatser, liggande längre in i landet, innebär fördelar som jag tror icke kunna skattas nog högt.

Här har under debatten också berörts den omständigheten, att vattenvägarna här i landet skulle vara särskilt illa ställda i jämförelse med vattenvägarna på kontinenten på grund av vårt nordiska klimat. De erfarenhetssiffror, som därvidlag föreligga, jäva emellertid riktigheten av denna uppfattning. Det

visar sig, att vi redan nu kunna hålla våra kanaler öppna omkring 240 dagar av året, och förhållandena äro sådana, att vi, i och med att vi få en ökad kanaltrafik i gång, i regel säkerligen skola kunna hålla dem öppna i genomsnitt 300 dagar. Det är ungefär samma tider, som gälla överallt på de tyska vattenvägarna och som även visat sig gälla för de nordamerikanska. Siffrorna från Rhenfloden, Elbe och Oder variera mellan 300 och 260, och på Eriekanalen och de Kanadensiska sjöarna, där en mycket betydande trafik bedrives, pågår densamma endast 240—210 dagar. De stora, mycket viktiga ryska vattenvägarna trafikeras ännu kortare tid. Denna omständighet är sålunda intet skäl till att vi icke skulle våga oss på vattenvägar, och jag vill också säga, att våra naturförhållanden, med hänsyn till de naturliga vattendragens utsträckning måste sägas vara väsentligt gynnsammare än på många andra håll, där man lagt ned stora kostnader på vattenvägar.

En enda detalj till ber jag att få beröra. Det är enligt min uppfattning icke meningen, och det kan icke heller bli resultatet av en utredning — så mycket föreligger redan nu, att man kan våga säga det — att man skulle söka draga fram några s. k. havskanaler genom landet. Man har ju skrämt med stora siffror, och det har förebragts utredningar, som visa, att en kanal för djupgående fartyg genom Sveriges land skulle medföra en kostnad på 300 till 400 miljoner kronor. Det är riktigt, att det antagligen skulle röra sig om ett sådant belopp, men jag vill också konstatera, att, såvitt jag vet, icke från något håll sedan gjorts gällande annat än att man måste nöja sig med mindre djup, 3 till 4 meter, därvid det likväl med lämpliga anordningar blir möjligt att med betydligt större ekonomiska förutsättningar än i våra nuvarande 3-metersleder föra fram ändamålsenligt tonnage. Slutligen skulle jag på grund av vad i saken förekommit vilja säga, att från militärt håll icke framförts några anspråk på att man skulle lägga ned en massa pengar för att skapa djupleder inom landet i syfte att där kunna föra fram våra pansarbåtar.

Ja, herr talman, jag har således för min del kommit till den bestämda uppfattningen, att kammaren fattar ett klokt och framsynt beslut, om den biträder det förslag till utredning rörande våra inre vattenvägar, som av Kungl. Maj:t och statsutskottet framlagts, och att riksdagens handlingsfrihet därigenom icke kommer att bindas, men väl att riksdagen därigenom kommer att få en betydligt klarare syn på detta för vårt lands utveckling så utomordentligt viktiga kommunikationsspörsmål, än vad man nu uppenbarligen kan ha.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag begärde ordet, herr talman, i anledning av att man från reservanternas sida sökt med styrka göra gällande, att om man biträdde förslaget om utredning av det föreliggande spörsmålet, man därmed hade tagit ställ-

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)

ning så att säga till själva det stora projekt, som till äventyrs kunde framkomma som en följd av denna utredning.

Om man på varje område, där det ifrågasättes en utredning, skulle anlägga den synpunkten, skulle det, mina herrar, helt enkelt leda till, att man snart sagt icke skulle kunna begära utredning i någon fråga. Varför begär man en utredning? Givetvis därför, att man vill på grundvalen av denna utredning närmare taga ställning till själva det spörsmål, som ifrågasättes att utreda. Det lär icke vara annorlunda här än vad det är beträffande andra spörsmål. För övrigt ber jag att få erinra om, att den ärade talare som först hade ordet i denna fråga, med mycken skicklighet förstod att begagna sig av en mycket preliminär utredning, som är verkställd av kommandör Engström, för att just söka slå ihjäl detta förslag. Därmed har han tydligen visat, att en utredning kan mycket väl användas just i sådant syfte. Som föregående talare yttrade, är jag övertygad om, att den utredning som här ifrågasättes, i många fall kommer att bli av den beskaffenhet, att omogna, ofruktbara förslag icke komma till utförande. Från den allmänna undersökning, som här ifrågasättes, skulle man sedan komma till de särskilda fallen. Detta är ju här berört på ett sådant sätt, att jag skall gå förbi den saken helt och hållet.

Jag vill endast nu ytterligare understryka, vad som förut är sagt, att vad man framför allt åsyftar här, det är ju att kunna få en utredning till stånd, som skall tillgodose planmässigheten vid byggandet av våra inre vattenvägar. Erfarenheten från det sätt, varpå kanaler byggts i vårt land, visar tydligen behov av, att man kommer till ett enhetligt system för kanalbyggandet. Jag skall endast med ett exempel här söka belysa, hur det förhåller sig. Vi hava en kanal till Örebro, strängt taget är det två kanaler, men det är icke möjligt, att ett fartyg, som är byggt för trafik på Arboga, Köping eller Eskilstuna, kan komma upp till Örebro. Lika litet är det möjligt, att ett fartyg, byggt för trafik på Örebro, kan gå med last från Örebro exempelvis till Oxelösund eller Norrköping. Enbart detta exempel synes mig visa, att det system, som tillämpats här i vårt land vid byggandet av våra inre vattenfarleder, icke varit lämpligt. Det exemplet ensamt synes mig visa, att det föreligger ett behov av utredning här. Även mindre kunna de fartygstyper, om vilka jag här talat, trafikera exempelvis Strömsholms kanal. Vi måste komma ifrån ett system av den beskaffenhet, att man måste bygga fartyg för särskilda farleder. Vi måste komma till ett sådant system, att ett fartyg kan transitera från den ena farleden till den andra.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ström, Sandler, Byström, Rune, Sigrifrid* och *Lithander*.

Herr Pålsson: Herr talman, mina herrar! Det är naturligtvis de ekonomiska faktorerna som verkat mest bestämmande vid mitt ståndpunktstagande i denna fråga.

Vi veta, att vi befinna oss i en tid, då det är svårt att reda upp statens ekonomi. Det är tydligt, att när man ser dessa vittomfattande förslag, för vilka enbart undersökningskostnaderna uppgå till 200,000 kronor, det är mycket svårt att se, var siffrorna skola stanna. Ett så vidlyftigt företag som denna undersökning skulle lätteligen kunna springa upp till miljoner, innan man får det hela fullt utrett, och det är då oändligt svårt att i dessa tider gå in på en sak, som har sådana ekonomiska konsekvenser.

Vi hava bundit oss, som jag tror, för många år framåt vid vissa stora penningutgifter för våra statsbanebyggnader; en del av dessa komma väl före till avgörande i år och andra av de mest tvingande beslutas de följande åren. Man får antaga, att $\frac{1}{4}$ sekel framåt staten kommer att mycket ansträngas för dessa järnvägsbyggnader i Norrland med bibanor som föreslagits. Tänka vi oss sedan elektrifiering av järnvägsdriften där uppe och även i mellersta Sverige, ha vi framför oss en del år, under vilka vi få fullt upp att göra för att söka få våra inkomster och utgifter att gå ihop. Vore det icke bättre, om vi väntade några år med denna fråga. Vi vilja icke underkänna den meningen, att en undersökning och planmässig sådan bör föregå själva anläggandet. Det skulle kunna hända, att om förslaget nu går igenom, man börjar en undersökning och fastslår hur anläggningarna skola bli, men att i en tid som denna, då allt går framåt, utvecklingen har hunnit så långt, att denna undersökning då är för gammal, därigenom, att då andra krav uppställas. Det kan hända, att den undersökning, som nu skulle fastslå vissa vattenvägar, om 25 år skall visa sig vara oriktig. Det är därför min tro, att om vi vänta några år med att bestämma oss i denna fråga, så göra vi klokast.

Herr E. A. Nilson i Örebro har som skäl för sitt ståndpunktstagande anfört, att trafiken mellan vissa kanalförenade hamnar ställde sig så besvärlig på grund av kanalernas olika beskaffenhet, men herr Nilson kan väl icke påstå annat än att man kan bygga sådana fartyg som äro lämpliga att trafikera alla dessa leder. Man behöver icke bygga med hänsyn till den bredaste och djupaste kanalen, utan man kan väl bygga fartyg, som kunna taga sig fram även på de mindre kanalerna och uppehålla trafik mellan de olika hamnarna.

Just på grund av de ekonomiska konsekvenserna ber jag, herr talman, att få ansluta mig till den i ärendet avgivna reservationen.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit i detta ärendes behandling i utskottet och varit med om utskottets beslut, skall jag nu be att få anföra några skäl för min ståndpunkt i frågan.

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

*Om anslag
till utredning
ang. inre
vattenvägar.
(Forts.)*

Jag vill då först säga något särskilt om de ekonomiska konsekvenser, som såväl den senaste ärade talaren som en föregående talat om. Nu ser jag icke på de ekonomiska konsekvenserna precis på samma sätt som den siste talaren. Vi hava lagt ned mycket penningar i våra järnvägar, i våra vattenfalls utbyggande, i våra telefon- och telegrafanläggningar, i allt som gäller samfärdsel av olika slag, men vi kunna icke stiga upp och säga, att om en eller annan av dessa anläggningar, t. ex. en järnvägslinje, icke förräntar sig, den är för landets utveckling oväsentlig. Hela landets industriella, ekonomiska utveckling är väl till stor del baserad på dessa statens storartade anläggningar; dessa äro väl en hävstång för den ekonomiska utvecklingen. Icke får man se så kortsynt på saken, att man bara räknar de miljoner som lagts ut. Det är ur den synpunkten jag ser frågan. Jag kan icke finna, att vi skola börja utredningen först när vi fått pengar. Jag undrar, om vi någonsin kunna komma till den dag, då vi kunna säga: Nu ha vi pengar, nu kunna vi börja. Det är nog bra att här åstadkomma en utredning på förhand och sedan av denna se, om vi kunna förränta de kanaler, som finnas, och kanske ha möjlighet att t. o. m. bygga nya.

Gent emot denna tanke har nu som ett avskräckande exempel anförts inlandsbanan. Jag får nu för min enskilda del säga det, att själva utredningen och planläggningen av inlandsbanan är något som talar för att vi besluta denna nya utredning. Tror någon av herrarna, att vi skulle ha kunnat komma ifrån strävandena att bygga banor i Norrland? Den ekonomiska utvecklingen i Norrland med denna landsdels skogars och vattenfalls stora värden har varit sådan, att kraven på nya järnvägsanläggningar måst komma. Vad skulle där följden ha blivit, om man icke fått en utredning? Följden hade blivit den, att man, såsom i södra och mellersta Sverige, hade byggt järnvägar hit och dit, kortare bitar då och då, utan planmässighet. Den utredning vi nu fått beträffande Inlandsbanan har givit oss en plan över det hela, givit oss den utprickade sträckning banan bör ha för att vara ekonomiskt bäst. Jag kan icke finna annat än att den utredning, som är gjord, är till fördel för hela företaget. Nu vet jag icke, om riksdagen i år kommer att över huvud taget besluta något härvidlag, men jag tror det ändå vara bra att ha en utredning.

Samma är förhållandet med kanalerna. Det är gott med en utredning, som pekar på, var och vad det är bäst att bygga för landets industriella liv och ekonomiska utveckling i olika avseenden. Det var just dessa synpunkter, herr talman, jag ville framhålla.

Till sist ber jag att gent emot den senaste ärade talaren få säga, att visst kan man bygga mycket små båtar, som på de omnämnda kanalerna kunna taga sig fram till Örebro. Vi ha i Bergslagen en kanal, Strömsholms kanal, som är icke fullt $1\frac{1}{2}$ meter djup; men om herrarna se på statistiken, skola herrarna finna, att trafiken där nu icke är mer än 17 % av vad den förr var. Detta beror icke bara på järnvägarnas tillkomst utan också mycket därpå.

att man icke ekonomiskt kan använda så små fartyg som sådana, som kunna trafikera den kanalen. Visst kan man komma fram med roddbåtar där och ännu lättare med kanoter, som man använder i hednaländerna, men dessa farkoster ställa sig nog icke ekonomiskt fördelaktigt.

Om anslag till utredning ang. inre vattenvägar.
(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Eriksson i Grängesberg förenade sig herrar *Molin* i Södertälje, *Tengdahl*, *Helger* och *Nilsson* i Kabbarp.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja och för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 80, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 131 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 22, i anledning av väckta motioner angående tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av statsmonopol å tobakstillverkningen.

Ang. tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av tobaksmonopolet.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 78, hade herr *Söderberg* i Stockholm hemställt, att riksdagen måtte besluta:

att till de yrkesutbildade arbetare inom tobaksindustrien, vilka skulle åtnjuta ersättning enligt 9 § 4 mom. i förordningen av den 15 december 1914, om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, måtte hänföras även de med klistringsarbete inom tobaksindustrien sysselsatta arbetare; samt

att följande tillägg måtte göras till 9 § i samma förordning:

Ang. tillägg
till bestämmel-
serna om ersät-
tning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)

Ersättning enligt 9 § 2 mom. c må likaledes tillkomma de yrkesutbildade tobaksarbetare, som under åren 1911—1914 någon tid vistats i utlandet, men vid tiden för monopolets ikraftträdande varit inom riket ånyo anställda i yrket eller till följd av sjukdom eller arbetsbrist ej kunnat erhålla anställning.

Likaledes må ersättning enligt samma mom. tillkomma de arbetare, vilka, ehuru bosatta inom riket, under samma tidsperiod varit någon tid bortvarande från yrket, men vid tiden för monopolets ikraftträdande varit ånyo anställda inom detsamma, eller till följd av sjukdom, arbetsbrist eller andra tvingande orsaker ej kunnat erhålla anställning.

I samband härmed hade utskottet behandlat en likaledes från andra kammaren till utskottet remitterad, av herr *Lithander* väckt motion, nr 82, däri hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t behagade låta utreda frågan rörande ersättning för förlorad näring för de tobaksfabrikanter, som börjat sin fabriktionsverksamhet efter den 31 december 1908, samt till riksdagen inkomma med de förslag vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte i anledning av herr *Söderbergs* i Stockholm motion, för sin del antaga följande förslag till

Förordning

om utvidgande i vissa fall av rätt till sådant understöd, varom i § 12 av förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket är stadgat.

Den, som vid monopolets ikraftträdande var anställd eller syselsatt inom tobakstillverkningen i riket, må, ändå att han vunnit anställning hos monopolets utövare, kunna, när skäl som i nämnda paragraf avses, föreligga, tillerkännas understöd med visst belopp för en gång att utgå, därest han inom två år från monopolets ikraftträdande bliver utan eget förvållande från anställningen skild, med hela det fastställda beloppet och, därest han inom fem år från nämnda tid bliver utan eget förvållande skild från anställningen, med tre fjärdedelar av samma belopp; skoland understöd, varom nu är sagt, utgå av medel som i paragrafen omnämnas eller som varda för ändamålet särskilt anvisade.

Den, som icke inom den i paragrafen stadgade tid till centralkommissionen ingivit ansökan om understöd så ock den, vars understödsansökan blivit av centralkommissionen avslagen av den anledning, att han erhållit anställning hos monopolets utövare, äge tid, att till centralkommissionen ingiva dylik ansökan intill den 1 augusti 1916; och

2) att herr *Lithanders* ovanberörda motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *Nilsson* i Kristianstad, vilken med instämmande av herrar *Bäckström*, *Källman*, *Holmström* och *Uddenberg*, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av herr *Söderbergs* i Stockholm förenämnda motion för sin del antaga följande förslag till

Ang. tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av tobaksmonopolet.
(Forts.)

Förordning

med tillägg till de i 12 § av förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket meddelade bestämmelser om understöd.

Understöd må enligt par. 12 av centralkommissionen tilldelas den som före den 1/10 1914 var anställd eller sysselsatt inom tobakstillverkningen i riket, ändå att han sedermera vunnit anställning hos monopolets utöfvare, att utgå, därest han inom två år från monopolets ikraftträdande bliver utan eget förvållande från anställningen skild med hela det fastställda beloppet, och därest han inom 5 år från nämnda tid bliver under enahanda förhållanden skild från anställningen, med tre fjärdedelar av samma belopp.

Centralkommissionen bemyndigas likaledes att till sådana inom tobaksindustrien sysselsatta personer, som fått avslag på sin ansökan om personlig ersättning därför att de åren 1911—1914 över ett år varit i utlandet eller ehuru bosatta inom riket av sjukdom eller andra tvingande orsaker varit under samma fyraårsperiod frånvarande från yrket över ett år, på förnyad ansökan bevilja understöd till belopp, som svarar mot vad ersättningen skulle belöpt sig till.

Likaledes må centralkommissionen till de med klistringsarbete inom tobaksindustrien sysselsatta, som vid tolkningen av författningen, genom att hänföras till icke yrkesutbildade fått avsevärd mindre ersättning än övriga tobaksarbetare, bemyndigas att på förnyad ansökan bevilja understöd en gång för alla till belopp motsvarande vad de om de hänförts till yrkesutbildade skulle erhållit.

Som villkor för understöds beviljande i dessa båda senare avseenden gälle, att vistelsen i utlandet eller bortavärandet från yrket icke överstiger 3 år av de stadgade 4 åren, att personen är svensk medborgare och vid tiden för monopolets ikraftträdande ånyo haft arbete inom yrket här i riket, eller styrker, att han vid denna tidpunkt sökt, men på grund av arbetsbrist, sjukdom eller andra tvingande orsaker icke kunnat erhålla anställning. Skulle personen ha vunnit anställning hos monopolets utöfvare utgår understödet endast om han inom 2 respektive 5 år utan eget förvållande skiljes från sin anställning och då i den form som för personlig ersättnings utfående finnes stadgat.

Ang. tillägg
till bestämmel-
sena om ersät-
tning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)

Ansökan om understöd enligt denna förordning skall på av centralkommissionen fastställt formulär till centralkommissionen ingivas senast den 1 augusti 1916; samt

av herrar *Röing* och *Lithander*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Som av detta betänkande framgår har undertecknad jämte fyra andra ledamöter av bevillningsutskottet därvid fogat en reservation, och jag skall för min del be att med några ord få i största korthet belysa innebörden av denna reservation.

Den fråga, det här gäller, är, såsom vi av betänkandet finna, tillkommen huvudsakligen därför att under ersättningsförfarandets gång mer än vid ett tillfälle ha förekommit fall, då enligt den nu gällande författningen varken ersättning eller understöd har i tillräcklig grad kunnat utbetalas till vederbörande ersättningstagare. Med anledning av dessa förhållanden har man då genom den av herr Söderberg väckta motionen tänkt söka förmå riksdagen att medgiva sådana tillägg eller ändringar i ersättningsförordningen, att i de fall, då personer av en eller annan orsak blivit utestängda från ersättningsrätt, som de annars skulle ha haft, de måtte komma i åtnjutande åtminstone av visst understöd, svarande mot vad de annars skulle fått i ersättning. Jag vill för kammarens ledamöter betona att det här icke gäller några större summor. Det rör personer, vilkas ersättning eller understöd skulle uppgå till några hundratal eller möjligen ett eller tvåtusen kronor. Det gäller, såsom av betänkandet framgår, personer i den ställningen, att de icke erhållit anställning inom tobaksmonopolet, och att de icke på grund av författningens bestämmelser kunnat komma i åtnjutande av den ersättning eller det understöd fullt ut, som fastställts för dem, som blivit utestängda från anställning i monolets tjänst eller utestängda från näringen. Det är med denna utgångspunkt jag tror, att andra kammaren genom att bifalla den här vid betänkandet fogade reservationen skulle göra en gärning, som över huvud taget icke skulle betyda några större utgifter vare sig för statsmonopolet eller för staten såsom sådan, utan endast innebära en väl behövlig justering av ersättningsförordningens bestämmelser, särskilt för de medborgaregrupper, de tobaksarbetare, det här gäller, vilka på grund av att de mistat sin anställning icke med nu gällande författning kunna få den ersättning, som man räknade med 1914, när riksdagen antog lagen.

Även i ett annat avseende skiljer sig reservanternas förslag från utskottets, nämligen därutinnan, att vi utgått ifrån att en viss tolkning av den gällande förordningen medför en minskning i ersättningsbeloppet för vissa grupper av arbetare, och att man genom en korrigerings av denna tolkning här i riksdagen borde åstadkomma, att dessa arbetare finge större

ersättning, än vad enligt denna tolkning blir fallet. Av de inom industrien sysselsatta arbetarna är en uppdelning gjord mellan yrkeslärdade och icke yrkeslärdade arbetare. Till de yrkeslärdade arbetare, som mistat sin anställning, utgår ersättning med ett belopp motsvarande högst fem årsinkomster, till de icke yrkeslärdade blott med en halv årsinkomst, detta därför, att man ansåg, att de icke yrkeslärdade med lätthet inom ett annat yrke eller arbetsområde skulle kunna skaffa sig utkomst. En kategori arbetare, nämligen de med klistringsarbete sysselsatta, har genom denna bestämmelse kommit att hänföras till den icke yrkesutbildade delen av arbetspersonalen. Fabrikanter inom tobaksindustrien ha emellertid allmänt förklarat, att efter deras uppfattning dessa klistringsarbetare borde hänföras till de yrkesutbildade arbetarna. Enligt deras förmenande borde således ersättning utgå efter den grund, som är fastställd för de yrkesutbildade. Centralkommissionen har emellertid, då lagen icke tydligt stadgar, att dessa skola räknas med bland de yrkesutbildade, med stöd av vissa utlåtanden från personer inom andra näringsgrenar kommit till den tolkningen, att de, som varit med klistringsarbete sysselsatta, icke kunna hänföras till de yrkesutbildade, och för den skull har ersättningen för dessa sänkts från högst fem årsinkomster till blott en halv årsinkomst. Nu har visserligen i en del fall korrigering skett och understödsbeloppet blivit något större än vad annars kanske blivit förhållandet. Men hur man vrider och vänder på denna fråga, är det uppenbart, att åtminstone undertecknad, då jag 1914 i det särskilda utskottet var med och behandlade dessa saker, utgick ifrån, att denna kategori arbeterskor skulle betecknas såsom yrkesutbildade och erhålla samma ersättning som övriga yrkesutbildade inom industrien.

Nu är det emellertid icke möjligt att få till stånd någon ändring i detta avseende i själva ersättningsförordningen, men om reservationen bifalles, så kan centralkommissionen med stöd därav bevilja understöd, som någorlunda motsvara vad som annars skulle utgått i ersättning. Jag vill för kammarens ledamöter betona, att det här icke gäller någon utvidgning av ersättningsrätten, utan det gäller, att beträffande en viss punkt av ersättningsförordningen korrigera en tolkning, som blivit för arbetarna sämre och oförmånligare än vad den åtminstone efter många mening vid lagens antagande förutsattes skola bliva. Bevillningsutskottets majoritet säger emellertid i sin motivering med stöd av vad centralkommissionen anfört, att utskottet är villigt medgiva en viss utsträckning av understödsmöjligheten, bland annat särskilt av den innebörden, att den, som är anställd i monopolets tjänst för närvarande men som av en eller annan orsak utan eget förvållande därifrån skiljes inom två eller fem år, skall kunna erhålla understöd av de medel, som enligt § 12 stå till centralkommissionens förfogande. Enligt de nuvarande bestämmelserna kan den, som har anställning i monopolets

*Ang. tillägg
till bestämmel-
sorna om er-
sättning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)*

Ang. tillägg
till bestämmel-
sorna om ersät-
tning till
följd av
tobaksmonopo-
let.
(Forts.)

tjänst icke erhålla understöd. Det heter nämligen, att förutsättningen för understöds beviljande enligt § 12 är, att man mistat sin anställning, och detta kan ju icke sägas om dem, som för närvarande inneha anställning. I detta fall vill nu centralkommissionen medgiva, att om någon av de anställda skulle mista sin tjänst inom två eller fem år, så skall understöd kunna tillerkännas honom, att utgå från och med det att han mistat sin anställning. Det kan ju synas, som om detta vore ett avsevärt tillmötesgående mot ett berättigat krav. Men om man närmare studerar vad det innebär, så visar det sig, att det är i sak av oerhört liten betydelse. Ty, såsom monopolstyrelsen framhåller, det kommer endast i undantagsfall att inträffa, att någon hos bolaget anställd person utan eget förvällande skiljes från sin sysselsättning inom industrien eller monopolet, och just ur den synpunkten, säger styrelsen, kan bolaget så mycket hellre gå med på att bekosta den ytterligare ersättning, som det här är fråga om. När man således på förhand är medveten om, att denna lilla utvidgning av understödsrätten endast kan komma att beröra en mycket liten del av personalen och kanske icke förorsaka större kostnader än ett eller annat tusental kronor, så förefaller det mig, att en sådan utsträckning är alltför liten i jämförelse med de många fall, som kunna anföras, då verkligt upprörande förhållanden uppstått på grund av utestängning från ersättning. För min del vill jag därför till kammaren hemställa om bifall till reservationen.

Jag yrkar alltså bifall till den vid betänkandet fogade reservationen och skall endast be att få göra några små formella ändringar i början av denna reservation, nämligen att i rubriken till förordningen ordet »med» ändras till »angående» samt att i första stycket efter orden »Understöd må enligt par. 12» inskjutes »i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket».

Ett antagande av denna reservation kommer att innebära möjlighet att i en blivande sammanjämkning få igenom åtminstone något av det, som i herr Söderbergs motion påyrkats. Jag tror, att denna kammare med hänsyn till de personer det här gäller, dessa mindre ersättningstagare, icke skall vara ovillig att gå med på en sådan korrigering av ersättningsbestämmelserna i form av en utsträckning av understödsmöjligheterna enligt § 12, då det kan påvisas, att förhållandena efter monopolets införande ha fört med sig utestängning från eller minskning i den ersättning, som från början beräknades skola komma att utgå.

Herr talman, med anledning av vad jag anför, hemställer jag således om bifall till reservationen med den rent formella ändring, som jag här uppläst.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman! Jag vågar hoppas, att kammarens ärade ledamöter skola benäget tillgiva mig

att jag omedelbart efter den ärade reservanten begärt ordet, men det är ju i en fråga, som ligger mig synnerligen varmt om hjärtat, och jag tror, att kammarens ledamöter ej skola kunna fränkänna mig all erfarenhet vid bedömandet av dessa saker, då jag en längre tid deltagit i centralkommissionens arbeten. Det är just verksamheten där och konstaterandet av, varthän i en del ersättningsfall beträffande mindre ersättningstagare förordningen av den 15 december 1914 har lett, som gjort det till en bjudande plikt för mig att vädja till det högsta forum, som man i detta fall har, nämligen riksdagen, för att söka åstadkomma någon ändring i den författning, efter vilken dessa ersättningar bli utdömda. Jag tror, att jag skall kunna våga återupprepa det påstående, som jag gjort i min motion, nämligen att, när riksdagen år 1914 beslöt införa tobaksmonopol, var det ju helt naturligt icke så gott att överblicka, varthän det skulle leda, eller vilka konsekvenser tolkningen av vissa bestämmelser i förordningen skulle medföra. Jag tror därför, att denna riksdag elier denna kammares ledamöter icke alls behöva känna det så, att det skulle bära emot att göra någon förändring i en en gång beslutad förordning för ett visst givet förhållande.

*Ang. tillägg
till bestämmel-
sorna om ersättn-
ing till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)*

Jag vill icke här närmare ingå på, hur hela denna ersättningsförordning har verkat, eller hur den kommer att verka, men jag måste säga som min personliga uppfattning, att, skulle jag till äventyrs ännu en gång i mitt liv bli i tillfälle att vara med om att avgöra, om vi skola monopolisera någon industrigren för statens räkning, helt eller halvt statligt, tror jag, att jag efter de erfarenheter, jag fått av detta ersättningsförfarande, skulle för min del överväga mer än en gång, innan jag ginge in på att monopolisera en industri med de ersättningsbestämmelser, som här äro gällande för tobaksindustriens monopolisering.

Jag vill vidare säga, att den granskning i detalj av arbetarnas förhållanden, som alltid måste förekomma vid ersättningarnas och understödens utgående, ådagalägger ett fruktansvärt tillstånd bland denna arbetargrupp, hur sjukdomar härja bland dem, hur arbetarna ha arbetat mot ofantligt låga löner etc. Och jag tror, att det skulle vara mycket belysande och värdefullt för kommande tider, om Kungl. Maj:t ville låta bearbeta, ej blott siffermässigt utan kanske något vidare, hela detta material, som nu ligger i centralkommissionen, och vilket naturligtvis, då arbetet ej är på långt när avslutat, ej har kunnat bearbetas vare sig statistiskt eller på annat sätt. Det visar sig här, att arbetsförhållandena och själva arbetets natur ha skapat i synnerhet lungsjukdomar i en stor utsträckning, och att det är en ganska svårt härjad arbetarkår, vi ha att göra med. Jag skulle i det sammanhanget vilja som en varm önskan uttala, att, när nu denna industri blivit monopoliserad, monopolbolaget måtte låta sig angeläget vara att för kommande tider låta arbetarna i ett så hälsofarligt yrke som detta arbeta under de mest gynnsamma hygieniska förhållanden, som kunna tänkas, så att denna arbetarstock för kommande tider skall få det bättre såväl i hygieniskt som andra avseenden.

Ang. tillägg
till bestämmel-
sorna om ersätt-
ning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)

När det nu är fråga om ersättningarna till denna industris arbetare, böra kammarens ledamöter icke få den föreställningen, att ersättningarna, till och med när de utgå med de högsta tänkbara belopp, efter fem års medelinkomst, bli så kolossalt stora. Jag hänledes till denna reflexion av ett exempel, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet givit i den proposition, som är framlagd beträffande skattefrihet för ersättningar och understöd. Han tager där ett sådant exempel, som att en arbetare förtjänat 2,000 kronor om året etc. Jag vill säga, att en sådan årsinkomst för denna industris arbetare är så ytterst sällsynt, att den endast förekommer i rena undantagsfall. Ersättningarna ha för de kvinnliga arbetarna uppgått till två à tre tusen kronor, i flera fall mindre, någon gång något mer, för de manliga till tre-, fyra- à femtusén kronor och i allra gynnsammaste fall till de högst betalda inom snusindustrien kanske i några fall till omkring åttatusen kronor, men i regel ha de utdömda ersättningarna blivit små. Då ber jag att få betona att, när staten har monopoliserat en industri, och det ligger i denna industris lednings hand att taga in vilka arbetare den vill taga in, och de andra få ersättning och ej mera kunna få anställning i sitt fack i landet, om ej monopolbolaget tager dem i arbete, så är ej ersättningsbeloppen över hövan stora. Jag vågar tro, att, när exempelvis riksdagen beslöt, att det skulle fordras anställning under de fyra åren 1911—1914, för att någon skulle bli ersättningsberättigad, tänkte man sig ej — var och en kan ju ha skuld till denna brist på förutseende — att tolkningen av denna paragraf skulle vålla, att många arbetare och arbeterskor skulle stupas därpå. Det har visat sig, att de varit dels sjuka under dessa år, eller att de varit i utlandet en del av tiden. Det har givits exempel, som att svenska tobaksarbetare, t. ex. från Skåne, från Malmö, i brist på arbete inom landet rest över Öresund till Köpenhamn, där de ha fått arbete. Det hade kostat omkring 13 kronor att resa till Stockholm och söka arbete, men omkring 1 krona till Köpenhamn. Således ha de hellre rest över till en närliggande stad, varit där under kortare eller längre tid av de fyra åren, och så ha de kommit tillbaka och varit i Sverige vid monolets ikraftträdande. Men till följd av, att de ej ha enligt författningen arbetat inom riket de fyra åren eller en övervägande del därav, om man tolkar författningen så liberalt som möjligt, ha de stupat. Och jag tror icke, att det var riksdagens mening år 1914, att, om en svensk tobaksarbetare, en svensk medborgare hade arbetat en tid utom landet under dessa fyra år, till följd av att han ej fått arbete inom Sverige, och kommit tillbaka under perioden och olyckligtvis ej hade arbete vid monolets ikraftträdande, han skulle gå förlustig rätten till ersättning. Jag tror, att det är en lapsus här, som man ej tänkt på varken bland kommitterade, som utarbetat förslaget, eller i utskottet och ännu mindre bland riksdagens ledamöter. Jag har också påpekat, att det är en brist, som trätt i dagen, att i de förberedande utredningarna om monolet ej deltog någon representant för arbetarna, som kunnat belysa sådana detal-

jer, vilka alldeles givet äro av ofantlig betydelse för den enskilde.

Sedan har en del stupat på andra förhållanden. De ha varit sjuka och måst vara borta från arbetet delvis. En del gifta fruntimmer, som varit hemma för barnens skull, och ogifta fruntimmer i samma predikament och arbetare, som av en eller annan anledning varit borta från industrien under en viss del av fyraårsperioden, ha blivit förklarade för ej ersättningsberättigade. De kunna ha arbetat i yrket, sedan de voro barn, de kunna ha börjat vid 12 års ålder och hållit på ett tjugotal år och mycket längre, men just för att denna malör har träffat dem under fyraårsperioden, ha de gått förlustiga rätten till ersättning. Jag tror näppeligen att det var riksdagens mening med ersättningsförordningen, att den skulle tillämpas så, som skett i många fall. Utav alla olika arbetargrupper bilda tobaksarbetarna en grupp, en kär, som under denna sista tid, dels före monopolets ikraftträdande och dels efter detsamma ikraftträdande, innan de kunnat tagas in i arbetet i den utsträckning, som skett, ha lidit så pass svårt under dessa förhållanden, att det nätt upp icke finnes någon arbetargrupp här i landet, som förhållandena farit så hårdhänt fram med som dessa arbetare. Och när det kan finnas möjlighet att nu reparera dessa missförhållanden, skall väl icke riksdagen här säga nej. Nu är det ju en hel del fall, det skall jag villigt erkänna, som av centralkommissionen avhjälppts, därigenom att understöd beviljats eller ersättningsanspråken godkänts, där majoriteten har ansett sig kunna gå så pass långt utan att träda författningen för nära. Men oaktat detta finnes det en hel del fall, där de fått varken ersättning eller understöd, därför att de icke fylla villkoren för att understöd skall kunna utgå. Vi skola komma ihåg att enligt 12 § beror det på en hel del omständigheter, som kommissionen skall pröva, om respektive understödssökande är berättigad att erhålla understöd.

Man skulle kunna fordra av mig såsom medlem i centralkommissionen, att jag här hade ett fullständigt siffermaterial till hands, som skulle ådagalägga, huru många personer det här skulle gälla, eller till vilka belopp det skulle gå ungefär med denna utsträckning av bestämmelserna. Men det har inte stått i min makt att göra det, därför att hela det stora materialet hos centralkommissionen icke har kunnat bearbetas tillräckligt ännu under det år som gått, under vilket ersättningsanspråken ha avgjorts och expeditioner ha skett för att delge de ersättningssökande resultatet av deras ansökningar. Det är väl mellan fyra- å femtusén fall, som äro avgjorda.

Sedan tillkommer ytterligare en grupp, som reservanterna vidröra, nämligen de personer, som äro sysselsatta med s. k. icke yrkesutbildat arbete. Där har kommitterades utredning varit ganska svävande och centralkommissionens majoritet har tolkat bestämmelsen så, att de som sysselsättas med s. k. klistringsarbete i synnerhet skulle icke bli tillerkända ersättning som yrkesutbildade. Det har vållat att en hel del kvinnliga arbetare, som kanske sysselsatts med sådant klistrings- och kartongarbete under nästan hela sitt liv,

*Ang. tillägg
till bestämmel-
serna om er-
sättning till
följd av
tobaksmono-
polet.*

(Forts.)

*Ang. tillägg
till bestämmel-
serna om ersät-
tning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)*

icke blivit jämställda med andra yrkesutbildade arbeterskor utan fått åtnöja sig med halv medelärsinkomst. Nu kan man säga, om man hårfint drager ut distinktionerna, att om en arbeterska står vid en klistrings- eller kartongmaskin, så sysselsättes hon inte handgripligen med tobaksarbete. Men säg mig skillnaden mellan den, som har handgriplig sysselsättning med tobaksarbete, och den, som sysselsättes med en annan specialitet inom verksamheten. De höra väl båda industrien till på ungefär enahanda sätt. Jag skulle vilja rikta en fråga till den sakkunnige, på vilkens utlåtande centralkommissionens beslut, som den delgivit lokalkommissionerna, stöder sig. Han är själv chef för en stor verksamhet här i Stockholm. Skulle han nu vara så värst villig att taga emot gamla arbeterskor, vilka sysselsatts vid en sådan specialitet inom tobaksindustrien, med klistring och kartongarbete, taga emot dem på sin officin, när de på gamla dagar, efter att blivit avskedade från sin sysselsättning, icke finna någon anställning? En sådan arbeterska får nu åtnöja sig med halv medelärsinkomst i ersättning. Och en halv medelärsinkomst i ett för allt för en människa under dessa tider, när hon i flesta fall blivit skuldsatt upp över öronen och endast haft att leva på det understöd, som hon fått, och som avdragits efter en viss tid, och så i slutlig ersättning får några fattiga hundra kronor, en halv medelärsinkomst av en arbetsinkomst, som vanligen uppgått till sex- å sju- å åttahundra kronor kanske, det är sannerligen inte mycket att hurra för. Visserligen har även här centralkommissionen, där möjlighet funnits, lyft upp dem till yrkesutbildade eller stöttat under något med understöd, men full rättvisa vederfares dock ej alla, förrän de förklaras för yrkesutbildade och ersättas därefter.

Jag har därför vågat anse, att riksdagen skulle göra den rättelsen i denna sak, som inte varit fullt tydlig, att den förklarar, att dessa arbeterskor dock måste till följd av sitt arbetes beskaffenhet och även till följd av riksdagens avsikt, att så skulle vara, betraktas och behandlas såsom yrkesutbildade och ersättas för sina förluster såsom sådana, så att de få en ersättning av så många gånger sin medelärsinkomst som längden av deras anställning och deras ålder kan berättiga dem till.

Nu anser sig utskottet under inga förhållanden kunna reflektera på en ändring i författningen, så som jag yrkat. Men jag skulle vilja ställa den frågan till det ärade bevillningsutskottet, om det ärade utskottet drager lika mycket på målet, när det gäller besluta utvidgning i författningen enligt den Kungl. Maj:ts proposition, som föreligger här till utskottets behandling. Där gäller det utsträcka anställningstiden för andra grupper inom handelsbranschen, så att de, som varit anställda även hos icke fabrikanter, skola kunna få räkna sig till godo hela den tiden för att nå upp i den gynnsammaste ersättningskategorin. Men det är nog skillnad på om en stackars enskild motionär kommer med yrkande på ändring i förordningen eller om Kungl. Maj:t kommer, ja, det är ju alldeles givet förresten.

Utskottet har ansett sig kunna gå så långt, att man skulle bereda möjlighet för dem, vilka ha fått anställning i monopolet, att komma in med förnyade understödsansökningar. Ja, det är alldeles givet, att om utskottet gått så långt, som reservanterna gjort, skulle man kunnat komma saken något närmare på så sätt nämligen, att om man inte velat ändra författningen i de moment, som här avses, man skulle kunnat gjort ett tillägg till 12 §, så att man skulle kunnat få någon rättelse i den form, att centralkommissionen bereddes ökad möjlighet att i form av understöd fylla ut, vad som nu brister för dem det gäller. Men utskottet stannar vid, att understöd skall beredas endast dem som, när deras understödsanspråk behandlades i kommissionen fingo avslag där, därför att de då fått anställning i monopolet. Det fyller icke alla berättigade anspråk på att de skola bli tillgodosedda, vilka jag förut har talat om, nämligen de som icke fullt uppfyllt denna fordran att ha varit i arbete under hela tiden 1911 till 1914.

Jag skall taga ett exempel. Det kom upp till mig i går en tobaksarbeterska. Hon hade en arbetskamrat, vilken måst sluta strax före 1911 därför att en fabrik nedlades. Hon hade lungdot, vilket, som jag förut sagt, är en mycket utbredd sjukdom inom tobaksindustrien. Hon måste tagas in på ett sanatorium. Hon var ute från sanatoriet åtskilliga gånger och sökte men erhöll ej anställning vid någon fabrik. Hon måste till följd av sjuklighet gå in på sjukhus igen. Såväl ersättnings- som understödsansökningar äro avslagna. Nu kommer hon precis i samma belägenhet som förut. Hon var inte anställd i industrien vid monopolets ikraftträdande, men har aldrig varit fullständigt skild från industrien. Man kan säga, att hon är i den mest behjärtansvärda, beklagansvärda belägenhet; men hon kan icke hjälpas. Men genom ett bifall till reservationen förefinnes dock en möjlighet i det fall, som jag tagit upp som exempel. Det fallet skulle kunna hjälpas liksom flera andra liknande fall. Det har sagts, att man sökt inom centralkommissionen reparera vad som brister så långt som möjligt varit genom utlämnande av understöd. Jag skall villigt erkänna detta. Jag vill inte alls bestrida det, fastän naturligtvis, när ersättningen har stannat, till följd av diskvalifikation, på en låg nivå, har tillskott av understöd i flesta fall icke kunnat fylla ut fullständigt den ersättning, som vederbörande sökande skulle ha fått, om han eller hon förklarats berättigad till full ersättning. Men med bifall till reservationen öppnas i alla fall större möjligheter att bättra på, där det kan visas vara av behovet påkallat, göra förbättringar i den förordning, som nu varit tillämpad vid ersättningarnas utgående. Jag tror för min del, att de farhågor, som centralkommissionens majoritet har uttalat, icke skola bekräftas. Om reservationen bifalles, så föreligger möjligheter för dem, vilkas beklagansvärda läge till en del jag här har vidrört, att gå in till kommissionen med nya understödsansökningar. Och centralkommissionen får då på nytt pröva dem med den rätt, som den utvidgade författningen giver. Och jag tror, att det skall

Ang. tillägg
till bestämmel-
sorna om er-
sättning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)

*Ang. tillägg
till bestämmel-
serna om er-
sättning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)*

vara mest förenligt med denna kammares uppfattning, och att denna kammare skall göra en god gärning, om den bifaller reservationen.

Jag ber, herr talman, att å de arbetares vägnar, vilka hårt ha drabbats av åtgärden ifrån statens sida att monopolisera industrien, att å dessa arbetares vägnar få hemställa till denna kammare att bifalla herr Nilssons i Kristianstad med fleres reservation, till vilken jag också, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lithander: Herr talman! Jag har vid det förevarande betänkandet fogat en reservation, och jag har gjort det av den anledningen, att jag anser för min del, att i punkt 2 borde utskottet ha kommit till ett tillstyrkande av motionen i stället för avslag, så mycket mera som ju utskottet i alla fall i sak icke haft något egentligt att erinra om, utan hänvisat till Kungl. Maj:t och att det är den vägen, som står de sökande öppen att gå. Men då den vägen stått öppen förut och faktiskt är, att man vänt sig till Kungl. Maj:t i denna fråga utan att ha fått rättelse, så synes det mig, att när önskemål härvidlag kunna påvisas, hade det varit riktigare, att riksdagen anhållit hos Kungl. Maj:t om utredning i denna fråga.

Förhållandet är ju det, att förra året yrkades tvenne saker i enskilda motioner, nämligen dels att engrosfirmorna skulle få ersättning och dels att de fabrikanter, som tillkommit efter år 1908, även skulle få det. Nu har Kungl. Maj:t i år kommit med med en proposition, som gäller den förra gruppen, men har icke berört den senare. Och det är den gruppen, vars önskemål blivit framförda i den föreliggande motionen. Det är, synes det mig, enbart en gärd av rättvisa, att när man avklipper möjligheten för tillverkning, man då också åtminstone utreder, i vad mån dessa klagande kunna ha skäl för sin klagan.

Jag vill framhålla den synpunkten, att det måste ligga något godtyckligt i att man sätter gränsen vid ett visst datum, som här skett, den första januari 1909, ty det är ju då en ren tillfällighet, huruvida en person blir ersatt för förlorad näringsverksamhet eller ej. Det synes mig, att man härvidlag borde tagit hänsyn till, i vad mån dessa näringsidkares verksamhet varit av den art, att den inneburit utvecklingsmöjligheter eller ej. Och är det så, att det är en i rask utveckling stadd verksamhet, som man klipper av, därför att staten vill driva näringen själv, så synes det mig, att det endast är en enkel gärd av rättvisa, att man där icke bara lämnar ersättning, utan framför allt att man åtminstone undersöker, i vad mån näringsidkarna ifråga äro ersättningsberättigade.

Som frågan nu ligger och då utskottet här pekat på, att de icke ha någon annan väg att gå än att vända sig till Kungl. Maj:t, så har jag, herr talman, intet yrkande att göra. Men jag har i alla fall med dessa ord velat förklara anledningen till att jag här avgivit en reservation.

Herr Törnkvist: Herr talman! Då jag haft äran att sitta i en lokalkommission, som haft bortemot ett tusental ärenden att behandla, kan jag icke underlåta att ifråga om åtminstone en del av detta arbete meddela något om den erfarenhet jag fått. Jag skall då endast yttra några ord om klistrerskorna och deras behandling från centralkommissionens sida. Jag vill icke giva mig in på att ventilera den tungroddhet, varmed centralkommissionen arbetat, utan jag skall endast hålla mig till den sak, som rör klistrerskorna.

Ang. tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av tobaksmonopolet.
(Forts.)

Nu har centralkommissionen kommit till den uppfattningen, att klistrerskorna visserligen äro yrkesutbildade, men icke i den mening som lagen avser, nämligen yrkesutbildade inom tobakshanteringen. Denna mening har centralkommissionen, synes det mig, kommit till på ett synnerligen märkvärdigt sätt, och den kan i varje fall icke anses vara odisputabel. I den kommission i Göteborg, som jag tillhörde, hade vi mycket stort besvär med den frågan, och vi igångsatte själva en särskild undersökning om detta yrkes karaktär. Vi undersökte den i Göteborg, vi undersökte den i Charlottenberg, och vi undersökte den i Arvika. Och vi kommo och måste för övrigt komma till det resultatet, att klistrerskorna måste betraktas som yrkesutbildade inom tobakshanteringen och sålunda tillerkännas ersättning såsom yrkesutbildade. Vi kommo till det resultatet på ungefär följande sätt: Vi sporde dels fabriksledningen, dels arbetsledningen och dels arbetarna själva. Dessa tre grupper, som hördes var för sig, hade en samstämmig uppgift angående den tid, som behövs för att få en viss färdighet i detta arbete. Fabriksledningen förklarade, att det behövs ungefär 1½ år, arbetsledningen, att det behövs ett par år, och arbetarna, att det behövs 1½ till 2 år. Det ansågs odisputabelt, att de voro yrkesutbildade och även yrkesutbildade inom tobakshanteringen. En av denna lokalkommissions ledamöter, som visste, att centralkommissionen intagit en alldeles motsatt ståndpunkt, yttrade, att han kunde icke för sitt samvetes skull förklara, att de icke voro yrkesutbildade, och således tillerkänna dem endast halv ersättning. Vi blevo också eniga om den meningen därnere.

Motionären herr Söderberg har erinrat om att centralkommissionen haft en s. k. sakkunnig, som uttalat sig i denna fråga. Men man kan icke vara på det klara med, huruvida det verkligen var en sakkunnig. Det säges, att det var en kartongfabrikant, och det kan ju vara mycket möjligt, att ifråga om arbete en kartongfabrikant icke är sakkunnig ens inom sitt eget yrke och än mindre inom ett yrke, som ligger vid sidan om detta högst väsentligt. Jag styrkes i den uppfattningen, att han icke var sakkunnig, särskilt av det resultat, lokalkommissionen i Göteborg kom till genom sin undersökning.

Jag behöver icke erinra om att när vårt beslut i detta stycke föredrogs inför centralkommissionen, så ogillade denna den ståndpunkt, lokalkommissionen i Göteborg kommit till. Det är nog

Ang. tillägg
till bestämmel-
serna om ersät-
tning till
följd av
tobaksmono-
polet.
(Forts.)

så, som reservanten herr Nilsson i Kristianstad uttryckte sig, att det är icke fråga om att inleda en ny grupp ersättningsberättigade i lagen, överföra den från de icke yrkesutbildades kategori och till de yrkesutbildades, utan det är rätt och slätt fråga om ingenting annat än att hjälpa centralkommissionen med en tolkning av begreppet yrkeskunnig, som centralkommissionen icke synes ha kunnat uppklara. Det skulle vara sorgligt, om man icke kunde förutsätta, att centralkommissionen i grund och botten icke skulle ha någonting emot att man gör denna tolkning från riksdagens sida och hjälper centralkommissionen härvidlag.

Jag vill icke upptaga kammarens tid med att genomgå den, jag vill säga, martyrväg, som centralkommissionen haft att vandra, innan den kommit fram till denna i och för sig också ganska märkliga ståndpunkt att förklara klistrerskorna vara icke yrkesutbildade. Man började inom centralkommissionen med att draga gränsen mellan yrkesutbildade och icke yrkesutbildade, där man slutade med att ha hand om tobaksråvaran. D. v. s. centralkommissionens ursprungliga ståndpunkt var den, att t. ex. en snusarbetare, som endast hade att med en skovel skyffla snus från en bunge till en annan, skulle anses som en yrkesutbildad arbetare. Var och en kan förstå, att en dagsverkare kan ha en sådan skovel och därmed skyffla sand på samma sätt, utan att han därför kan betraktas som yrkesutbildad. Den ståndpunkten hade ju lett till orimliga konsekvenser, och ganska snart måste centralkommissionen övergiva den och övergå till en annan. Då stannade den efter ytterligare famlande vid att alla de skola betraktas som yrkesutbildade, vilka hade en sådan sysselsättning och sådan utbildning, som allenast kan tillgodogöras inom tobakshanteringen.

Jag vill sluta med att säga, att min absoluta övertygelse — och den har jag kommit till genom min erfarenhet efter deltagandet i kommissionens behandling av alla dessa ärenden, och den delas av mina kamrater i kommissionen — är, att här är det fråga om en speciell yrkesutbildning inom tobakshanteringen, och det skulle vara orättvist, om kammaren här utan vidare beslutar, att dessa arbeterskor skola fräntagas den ersättningsrätt, som — jag är övertygad därom — riksdagen 1914 ansåg skulle tillerkännas dem. Det gäller således, som reservanten herr Nilsson i Kristianstad uttryckte det, ingenting annat än att hjälpa centralkommissionen att tolka detta begrepp, och jag hoppas, herr talman, att kammaren skall tolka det på ett för arbeterskorna förmånligt sätt.

Jag ber att få yrka bifall till herr Nilssons i Kristianstad reservation.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Då herr Lithander icke framställt något yrkande, skall jag icke upptaga kammarens tid med att yttra något med anledning av hans anförande.

Vad den reservation angår, till vilken bifall här yrkats,

torde herrarna se, att i huvudsak har den framställning som i saken gjorts blivit av utskottet i huvudsak beaktad. Det är ju klart, att när man skall draga gränsen för en sådan ersättningskyldighet som den föreliggande, så blir det mycket svårt att göra det. Man kan naturligtvis alltid anföra och framdraga exempel på gränsfall, där det finnes ömmande omständigheter för personer, som även kunde anses berättigade till ersättning, men icke bli det. Utskottet har emellertid ansett, att den gräns som här är dragen kunde vara skälig, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Ang. tillägg till bestämmelserna om ersättning till följd av tobaksmonopolet.
(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde först propositioner med avseende å punkten 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Nilsson i Kristianstad under överläggningen gjorda yrkandet; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å bevillningsutskottets hemställan i punkten 1:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 22, bifaller det av herr Nilsson i Kristianstad under överläggningen framställda yrkandet. röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 98 ja mot 91 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit det av herr Nilsson i Kristianstad under överläggningen framställda yrkandet.

Vid härefter av herr talmannen given proposition beträffande punkten 2) biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 10.

Vidare förekom till behandling lagutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Genom en den 28 januari 1916 dagtecknad proposition, nr 39, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.

(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 39, icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte i anledning av samma proposition för sin del antaga ett i utlåtandet intaget förslag till lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

Reservation hade dock avgivits av herrar *Karlsson* i Fjäl och *Rehn*, som, med instämmande i huvudsak av herrar *Rogberg*, *Lars Olsson*, *Lindqvist* i Stockholm, *Persson* i Norrköping och *Lindqvist* i Kosta, hemställt, att ifrågavarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att det av utskottet framlagda lagförslaget skulle föredragas paragrafvis med ingress, rubrik och utskottets hemställan sist, att lagtexten ej skulle uppläsas, så vida icke yrkande därom framställdes, samt att vid 1 § diskussionen finge röra sig om lagförslaget i dess helhet.

Lagförslaget.

1 § föredrogs. Därvid yttrade

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman, mina herrar! Reservanterna hava uttalat farhågor för att ett bifall till förevarande förslag skulle komma att motverka, för att icke säga oömtetgöra, syftet med en del lagstiftningsåtgärder, som på senare tiden genomförts till befrämjande och stärkande av den självägande jordbrukarklassen särskilt i Norrland och Dalarna. Jag skall icke tillåta mig att upprepa de synpunkter och skäl som reservanterna framfört. Herrarna hava ju själva varit i tillfälle att taga del därav. Men jag vill meddela, att jag för min del i allo delar de betänkligheter, som reservanterna hava uttalat mot förslaget, och jag har dessutom några erinringar att göra, som icke framkommit i reservationen.

Innan jag framlägger mina betänkligheter mot detta förslag, vill jag emellertid giva utskottet det erkännandet, att utskottet lagt en något vidare syn på det föreliggande förslaget, än vad Kungl. Maj:t synes mig hava gjort. Därom vittna de ändringar och tillägg som utskottet har gjort i förevarande förslag och särskilt dess förslag till ny 11 §, om jag också om den paragrafen nödgas säga, att utskottets arbete därvidlag mera vittnar om en god vilja än om en lyckad lösning av den uppgift som utskottet sökt att utföra. Vidare är jag lika villig som skyldig att erkänna i avseende å lagförslagets inverkan på norrlandslagarnas effektivitet, att i viss mån kan en sådan lag hava en betydelsefull och fördelaktig inverkan på norrlandslagarnas tillämpning, nämligen i det avseendet, att det nu i vissa trakter, där de s. k. norrlandslagarna äro tillämpliga, finnas så små fastigheter, som hava förvärvats av bolag eller enskilda, som driva skogsbruk, att den s. k. uppsiktslagen icke är tillämplig på dessa fastigheter, men vilka fastigheter naturligtvis efter sammanläggningen skulle

bli föremål för uppsiktslagen. Således kan man hoppas, att efter sammanläggningen genom jordbrukskommissionens ingripande misskötsel eller vanvård av dylik jord skulle kunna förebyggas.

Jag övergår nu till de särskilda anmärkningar, som jag har mot förslaget och vilka icke synas hava varit föremål för utskottets uppmärksamhet. Man torde enligt mitt förmenande med fog kunna ifrågasätta, huruvida icke i de trakter av landet, som icke övergåts av laga skiften, efter sammanslagning utav flera mindre fastighetsdelar, som förvärvats av bolag eller enskilda personer huvudsakligen för skogsbruk, eller kanske rättare för skogsmissbruk, man skulle vid ett eventuellt blivande laga skifte med fog kunna pretendera på att få sina skiften lagda i förmånligare läge, mera sammanförda, än vad man eljest skulle varit berättigad till att få. Oaktat jag icke bestämt vågar påstå, att jag i detta avseende har rätt, så tror jag dock, med den erfarenhet jag har på dessa områden, att man har mycket fog för att misstänka, att så skulle komma att bli förhållandet. Under alla omständigheter bör denna fråga göras till föremål för omsorgsfull prövning, innan förslaget godkännes och upphöjes till lag. Nu kan man svara, att syftet med laga skifte just är att få fastigheterna sammanförda till så stora parceller som möjligt, ja till och med om möjligt till ett enda komplex. Ja, detta är nog riktigt, men man får icke blunda för den fara, som onekligen ligger däri, att ett bolag eller en enskild person, som förvärvat fastighet i det syfte jag nyss berörde, skulle kunna komma att ställas i en mycket gynnsammare ställning än eljest, och detta på de mindre fastighetsägarnas, de egentliga jordbrukarnas bekostnad. Denna sida av saken får icke lämnas obeaktad, utan måste underkastas en sorgfällig prövning, helst i sammanhang med skifteslagstiftningen.

Vidare har jag en annan anmärkning. Den rör 3 paragrafens innehåll. Den lyder nämligen: »Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag, innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret.» Alltså, i de delar av landet, där jordregister ännu ej är upplagt och där det kommer att dröja ännu kanske åtminstone ett tiotal år, innan man får fördelen av ett sådant jordregister, där skulle sammanläggningsinstitutet icke få tillämpas enligt ordalydelsen i denna lag. Jag vill verkligen fråga, om sådant kan vara riktigt eller ens rättvist. Det synes mig, som om det skulle vara tillräckligt, om fastigheterna i dessa bygder vore införda i lagfartsboken.

Mina enkla anmärkningar få naturligtvis icke fattas så, som om jag icke ville hava en lag om sammanläggning av fastigheter. Tvärtom anser jag en sådan lag behöfelig, och inom skiftesstadgekommittén har jag varit med om utarbetandet av ett lagförslag i nämnda syfte, vilket förslag jag naturligtvis anser mera förmånligt än det som föreligger här. Men jag måste erkänna, att även det förslaget tål vid en granskning, innan det framlägges, särskilt med avseende på de synpunkter som såväl reser-

Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall af fastig-
heter å landet.
(Forts.)

*Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.*

(Forts.)

vanterna som jag framfört mot det förslag som nu föreligger. Således, om jag anser en lagstiftning på detta område både nödig och nyttig, vill jag dock säga, att så nödvändig och så brådskande är den icke, att vi på denna grund skulle nödgas taga vad som helst. Jag är ock övertygad därom, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet icke kommer att göra denna fråga till en kabinetsfråga, därest vi genom ett avslag skulle bereda honom tillfälle att än ytterligare granska detta förslag, utan jag är övertygad om, att han skall taga det med tämligen stort lugn.

För övrigt har denna lag utan att egentligen vara en skifteslag dock så nära samband med skifteslagstiftningen i övrigt, att jag tror, att förslaget skulle vinna på, om det sparades, till dess det stora förslaget angående lag om skifte av jord m. m. framlades, och jag har förut uttalat min livliga önskan om att nämnda förslag måtte framkomma så fort som möjligt. Då Kungl. Maj:t och särskilt herr justitieministern är angelägen om att föra fram det lagförslag som nu föreligger, så hoppas jag, att ett avslag på detsamma skall bidra till att han skyndar på med skiftesstadgeförslaget, så att också det kommer fram fortare än eljest.

På grund av vad jag sålunda anført anhåller jag, herr talman, att få yrka avslag på såväl Kungl. Maj:ts som utskottets föreliggande förslag.

Herr Rehn: Herr talman, mina herrar! Såsom reservant inom utskottet önskar jag yttra några ord i denna fråga. Jag skall försöka begränsa mig så mycket som möjligt för att icke upptaga så lång tid.

Det föreliggande förslaget avser, som herrarna ju funnit, att under vissa förutsättningar möjliggöra sammanläggning av fastigheter på landet, vilket nog i och för sig kan vara önskvärt och medföra åtskilliga fördelar i vissa avseenden. Enligt nu gällande lag saknas utväg att återförena fastigheter, som genom något slags skifte såsom hemmansklyvning, ägostyckning, jord-avsöndring eller på annat sätt lagligen skilts, även om fastigheterna befinna sig i samma ägares hand. Detta kan medföra en del olägenheter icke blott därutinnan, att så snart dessa fastigheter bliva föremål för lagfart, inteckning eller annan rättslig åtgärd, så skola de betraktas och behandlas såsom skilda delar — vilket i regel medför ökade kostnader — men även och i synnerhet då en fastighet som består av flera enheter skall skiftas för att bilda nya bruksdelar. Då vore det givetvis fördelaktigt, om man först finge slå tillsammans det hela för att sedan kunna utlagga så rediga och ändamålsenliga skiften som möjligt. Det finnes en hel del andra synpunkter, som man skulle kunna draga fram, men som jag dock nu förbigår. Det är dessa och dylika olägenheter och oegentligheter, som förslaget avser att avhjälpa, och så långt är allt gott och väl, och för min del är jag livligt intresserad av, att dessa förhållanden, som jag något vidrört,

skola kunna ordnas på bättre sätt, än som för närvarande låter sig göra.

Men det är en annan sida av saken som gör, att jag icke kan biträda detta förslag, och det är det inflytande, som denna lag skulle komma att få på våra s. k. norrlandslagar, särskilt ägostyckningslagen och hävdelagen, som gälla för Norrland och Dalarna. Enligt ägostyckningslagen skall till varje inägolott också utläggas nödig husbehovsskog samt odlings- och betesmark, i den mån sådant finnes å hemmanet. Medgiver man nu att flera hemman eller hemmansdelar få sammanslås till en fastighet, och denna fastighet sedan skall ägostyckas för att skilja inägojorden från skogsmarken, så ligger det i sakens natur, att det kommer att anses behövas mindre husbehovsskog till denna fastighet med en enda åbo, än om varje del styckas för sig med beräkning av husbehovsskog till en åbo på varje del.

Nu skulle det icke vara så mycket att säga härom, ifall man kunde antaga, att den nybildade jordbruksfastigheten vore avsedd att för framtiden innehavas av en åbo. I så fall skulle ju denne brukare ha fått sitt behov av skogsförnödenheter tryggt. Men jag tror, att man kan på goda grunder utgå ifrån, att detta sammanläggningsinstitut nog kommer att användas icke blott för de legitima och vällovliga syften, som jag är övertygad om att vederbörande, som uppgjort detta förslag, haft för ögonen, utan det kommer också att bli ett bra hjälpmedel för att kunna kringgå de inskränkande bestämmelserna i ägostyckningslagen, vilka för en viss kategori av fastighetsägare i Norrland visat sig åtskilligt besvärliga. Sedan sammanläggning skett och inägojorden avskilt med beräkning av husbehovsskog till en enda åbo, är det min tro, att det i många fall icke dröjer så länge, innan det blir fråga om att åter dela upp denna fastighet i flera brukningsdelar, och då blir skogsmarken otillräcklig, men ägarens syfte är i alla fall uppnått, nämligen att komma ifrån den besvärliga och ur affärssynpunkt mindre vinstgivande inägojorden utan att behöva släppa till skogsmark i den omfattning, som enligt ägostyckningslagen avses.

Undersöker man sedan lagförslagets återverkan på den s. k. hävdelagen eller, såsom den officiellt heter, lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarna, så bli va betänkligheterna sannerligen icke mindre. Enligt denna lag åligger det bolag och andra, som besitta fastighet i Norrland huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen, att underhålla såväl ågor som byggnader, så att jordbruket icke äventyras. För byggnadernas underhåll är ägaren enligt den norrländska arrendelagen ansvarig, även om fastigheten är utarrenderad. Över dessa saker åligger det jordbrukskommissionerna i de norrländska länen att hålla uppsikt. Nu ligger det nära till hands att tänka sig, att om två eller flera bebyggda självständiga jordbrukshemman sammanslås till en egendom och denna sedan utarrenderas till en person, så har ägaren icke vidare något intresse och, som jag tror,

Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.
(Forts.)

Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.

(Forts.)

icke heller någon skyldighet att underhålla de åbyggnader, särskilt de boningshus och andra, som icke anses behövlige för brukaren. Jag talar nu om de bolagshemman, som icke genom ägostyckning delats upp i skogslotter och jordbrukslotter. Bolaget har intet intresse att underhålla dessa byggnader, som icke anses behövlige för den ensamme brukaren, vilken fatt egendomen åt sig upplåten, och följden blir då vad vi tillåtit oss påpeka i reservationen, att dessa byggnader rivas ned, och på det sättet kommer det ena efter det andra av de ursprungliga bondehemmen i Norrland att ödeläggas och försvinna. Tendenser i denna riktning hade visat sig tydliga nog, innan hävdelagen kom till och lade hinder i vägen därför. Detta framhölls mycket kraftigt särskilt av kammarens nuvarande talman, då vid 1909 års riksdag hävdelagen diskuterades.

Nu anser utskottet saken kunna hjälpas med den i 11 § föreslagna bestämmelsen, att jordbrukskommissionen skall höras, innan sammanläggning av dessa bolagsfastigheter och med dem likställda får komma till stånd. För min del har jag mycket svårt att kunna fatta, att jordbrukskommissionen — på det stadium frågan befinner sig då kommissionen avgiver sitt yttrande — skall kunna lägga något hinder i vägen ur den synpunkt, som jag här sökt framhålla. Även om kommissionen miss-tänker, att det framdeles kommer att utveckla sig på ett ur jordbrukssynpunkt, och jag skulle särskilt vilja säga, ur social synpunkt ofördelaktigt sätt, så vet dock kommissionen ingenting därom, då den avgiver sitt yttrande. Den har således ingen reell grund, intet faktiskt underlag att stödja sig på i det konkreta fallet. Och icke lär man väl kunna antaga, att domstolen vägrar sammanläggning blott på den grund, att jordbrukskommissionen uttalar sina farhågor, sina förmodanden att det framdeles någon gång kan komma att gå så eller så.

Jag tror för min del, att man måste söka finna något annat sätt att kunna reglera detta förhållande, än vad utskottet föreslagit, och det torde icke heller vara omöjligt, om saken uppskjutes till kommande riksdag eller något längre fram, så att vederbörande få mera tid att tänka på denna sak. Så vitt jag genom förfrågningar kunnat inhämta, hava dessa spörsmål om lagförslagets återverkan på de s. k. norrlandslagarna icke blivit undersökta och icke varit föremål för diskussion varken under ärendets förberedande behandling inom skiftesstadgekommittén eller inom departementet. Det var först i lagutskottet, som frågan på tal, och lagutskottet har ju varit så upptaget av andra angelägena saker av mera brådskande natur, att det visst icke är att undra på, om utskottet icke kunnat så allsidigt och grundligt genomarbeta detta spörsmål.

Jag är, såsom jag redan antytt, livligt intresserad av att lagförslaget icke får dö bort för alltid, men det bör ovillkorligen kompletteras med några bestämmelser, som bättre tryggar mot de olägenheter, som från vår sida påpekats. Detta är alldeles nöd-

vändigt, därest icke dessa norrlandslagar skola i betänklig grad försvagas, ja, i vissa fall göras tämligen verkningslösa. Då jag hoppas, att andra kammaren icke vill vara med om något sådant, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen, vilket innebär avslag på utskottets hemställan.

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Med herr Rehn förenade sig herrar *Öberg, Wikström, Jonsson i Gumboda, Hellberg i Lycksele och Lundgren.*

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta att allvarligt beklaga, att motstånd mot denna lag rests från så betydande håll här inom kammaren, att det synes vara anledning befara att lagen på dessa herrars auktoritet faller. Jag beklagar det så mycket mera, som de betänkligheter, som uttalats mot lagen, till största delen äro grundade på missförstånd av lagens innehåll och missuppfattning av de följder, som äro med densamma förenade. Jag har försökt att klargöra detta under diskussionen i utskottet, men som herrarna mycket väl veta, är det nu eu gång så, att om man tillägnat sig den uppfattningen, att en lag har en farlig punkt, så är det knappast möjligt att sedermera rubba denna uppfattning, även om man anser sig kunna med goda skäl uppvisa, att det hela beror på ett misstag.

Jag beklagar, om lagen skulle falla, därför att den otvivelaktigt skulle fylla ett ganska kännbart behov i vårt land. Det är, mina herrar, så, att vi — på mycket goda grunder för övrigt — i lagstiftningen gynnat jordens delning, så långt det varit möjligt, för att därigenom skapa så många självständiga hem som möjligt. Jorddelningen har gynnats genom stadganden om laga skifte, om avsöndring och nu senast om jordstyckning, som blivit det sist använda förfarandet och kommit till en stor användning. Men det är med detta som med alla de lagar, som vi stifta, att det ju händer, att man icke lyckas under alla omständigheter vinna vad man vill, utan att understundom olägenheter uppstå; och så har det skett med jorddelningen. Det har nämligen inträffat, mina herrar, att det verkställts ägostyckningar, som vederbörande sedermera själva funnit vara misslyckade, som de varit missnöjda med och velat göra om igen, ifall det varit möjligt. Men vi sakna ännu laglig möjlighet att åter lägga samman fastigheter, som ursprungligen hört ihop och som borde höra ihop; och för att avjälpa detta behov har detta lagförslag blivit framlagt. Det har inträffat vid ägostyckningar till egna hem, att vederbörande gjort upp en mycket vacker plan och delat upp egendomen i ett flertal små brukningsdelar, som skulle besittas av var sin innehavare. Men så har planen av en eller annan anledning ej kunnat komma till utförande, och sedan har ägaren till detta komplex att i framtiden röra sig med en oförlig mängd av små parceller, i vilka

Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter & landet.

(Forts.)

hans egendom fortfarande är uppdelad, och dem kan han legalt icke få ihop.

Nu har det också erkänts av de båda föregående talarna, att en sådan här lag visserligen är mycket önskvärd, men de förmena, att den har sina betänkliga sidor, som gör den oantaglig.

Låt mig då först börja med det, som är reservanternas utgångspunkt och som ju även herr vice talmannen kraftigt biträdde, nämligen det befarade menliga inflytandet på norrlandslagstiftningen. Därutinnan säger herr Rehn, att denna sammanläggningslag äventyrar såväl ägostyckningslagen som uppsiktslagen: ägostyckningslagen på det sättet, att om en — jag kan ju få använda uttrycket skogsspekulant såsom omfattande både bolag och enskilda, som förvärva jord i syfte att därå väsentligen bedriva skogsbruk — skogsspekulant lägger ihop två fastigheter och sedan enligt norrländska avsöndringslagen avsöndrar den skog, som icke behövs såsom hemskog och husbehovsskog, så varder det mindre skog, som behålles kvar till de sammanlagda brukningsdelarna, än som fallet skulle blivit om skogen skulle utlagts till två olika brukningsdelar. Han menar då, att när denna lag tillåter sammanläggning, kan skogsspekulanten begagna sig därav på det sätt, att först lägger han samman två brukningsdelar, sedan skiljer han ifrån inägojorden jämte den till detta jordbruk nödiga skogen och därefter har han den övriga delen av skogen till fri disposition. När han sedan vill göra sig av med inägojorden, delar han åter upp den i två brukningsdelar, och då får envar av de båda delarna för litet skog, ty den räcker till för en brukningsdel, men icke för två. Såvitt jag kan förstå, är detta innebörden uti reservanternas resonemang, och samma tanke går igen, när de resonera om uppsiktslagen. Då säga de: lägger man ihop två fastigheter, så försvinner därigenom en av brukningsdelarna, och detta strider mot syftet med norrlandslagstiftningen.

Om man nu söker bedöma det verkliga värdet av denna invändning, kan man till en början säga, som herr Rehn alldeles riktigt anmärkte, att denna fråga, såvitt man vet, icke varit uppe under förarbetena till lagförslaget. Och varför har den icke varit uppe? Jo, därför att man ansåg, att denna lag över huvud taget icke kunde utöva någon inverkan alls på norrlandslagstiftningen. Vid vår granskning inom utskottet ha vi emellertid funnit, att det dock kan tänkas inträffa i vissa undantagsfall, att en sådan inverkan uppstår, och för att tillmötesgå norrlandsintresset och undanröjda reservanternas farhågor, ha vi ock satt till en 11:te paragraf, som stadgar, att dylika fall skola hänskjutas till jordbrukskommissionen. Vad innebär nu detta hänskjutande till jordbrukskommissionen? Jo, det innebär, att på det *legala* sammanläggningsförfarandet lägges alldeles samma kontroll, och mot obehörig sammanslagning anvisas alldeles samma medel som uppsiktslagen har ansett fullt tillfredsställande, då fråga är om *faktisk* sammanslagning, vilken

senare givetvis är den regelmässigt förekommande. Ty vi må komma ihåg, att här är fråga allenast om legal sammanslagning, d. v. s. att fastigheterna i jordregister och lagfartshandlingar betecknas som en enhet, men en dylik legal sammanslagning behöver icke alls förefinnas, för att brukningsdelarna skola kunna sammanslås till en faktisk enhet. Det kan under nu gällande lagstiftning mycket väl hända, att en skogsspekulant har två brukningsdelar, på vilka norrlandslagen är tillämplig, och att han vill slå ihop dem till en. Han raserar då byggnaderna på endera av dem och bildar istället *ett* jordbruk. Vad hindrar honom nu att göra det? Ja, något hinder förefinnes icke, såvida ej jordbrukskommissionen ingriper, därför att den finner förhållandena vara sådana, att åtgörandet kan äventyra jordbrukets bestånd, d. v. s. att därigenom ägor och byggnader så vanvårdas, att jordbrukets vidmakthållande sättes i fara. Alltså: samma makt som jordbrukskommissionen har i fråga om den *faktiska* sammanslagningen — den som otvivelaktigt herrarna ha anledning att vara mest rädda för, och som vanligen bleve den som först ägde rum — samma makt skulle den få ifråga om den *legala* sammanslagningen, som i regel komme efter. Och räcker norrlandslagen till såsom betryggande mot obehörig faktisk sammanslagning, som ju är oberoende av juridiska former, så räcker den också till för den legala.

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Härmed har jag granskat de betänkligheter, som från norrlandshåll äro uttalade; och går man till botten med denna sak, skall man verkligen finna, att genom den föreslagna nya lagen icke äventyras något som helst utöver vad som redan äventyras enligt norrlandslagstiftningen, sådan den för närvarande är.

Sedan kom herr vice talmannen med tre särskilda anmärkningar mot lagförslaget. Den första av dessa anmärkningar — det måste jag uppriktigt erkänna — kunde jag trots den mest skärpta uppmärksamhet icke fullt fatta. Han ansåg, såvitt jag kunde uppfatta hans mening, att sammanläggningen på något sätt skulle kunna menligt inverka vid ett blivande laga skifte, så att en sammanslagen egendom skulle gent emot andras skiftesdelägare få en bättre ställning än de särskilda delarna hade var för sig. Detta kan jag icke förstå, ty enligt skiftesstadgan äro vederbörande ägares rättigheter vid skiftet — de må vara större eller mindre — lika; det är helt andra förhållanden, som bestämma skiftesläggningen, om det nu var den han åsyftade. Såvitt jag kan begripa kan icke ett laga skifte influeras av den sammanläggning varom nu är fråga.

Den andra anmärkningen, som herr vice talmannen framställde, innebar, att man icke borde såsom villkor för lagens tillämplighet uppställa, att fastigheterna skulle vara införda i jordregistret. Han tyckte det vara tillräckligt, om man — åtminstone för vissa landsändar — stadgade, att fastigheterna vore lagfarna, d. v. s. införda i lagfartsboken. Detta kan med andra ord översättas så här: efter som fastighetsregistret ännu icke

*Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.*

(Forts.)

är färdigt för Dalarna, så har Dalarna icke någon omedelbar nytta av denna lag, och då kan också övriga delar av landet vänta, till dess Dalarna får sitt jordregister färdigt och kan få vara med. I de övriga delarna av landet är tillräckligt mycket av jordregistret upplagt, för att man i närvarande stund skulle väl behöva den föreslagna lagen. Därjämte mina herrar, förhåller det sig så, att jordregistret icke heller är så långt avlägset från Dalarna, som herr vice talmannen tror. Det är fråga om på sin höjd några få år. Enligt officiella upplysningar, som jag erhållit, är jordregistret upplagt för Särna och Idre socknar. Där kan lagen sålunda tillämpas i samma ögonblick, som den kommer ut. Vidare har det kommit så långt, att stommarna till jordregistret utskrivits och översänts till domhavandena för respektive följande socknar: Enviken. Sillberg, Garpenberg, Bjursås, Al. Sollerön, Transtrand och Söderbärke. För alla dessa socknar återstår sålunda den granskning, som domhavanden har att verkställa, och så snart han är färdig med denna granskning, ligger också jordregistret för dessa socknar färdigt och lagen kan träda i tillämpning. I fråga om det, som är kvar, beräknade förste lantmätaren där uppe, att de sista jordregisterstommarna skulle översändas till domhavandena för granskning i medio eller slutet av år 1918, och under förutsättning, att granskningsarbetet bedrives med tillbörlig kraft, kan jordregistret för Dalarna å sin helhet vara slutfört med utgången av år 1919. Det är således redan under nära liggande tid, som Dalarna kan ha nytta av lagen. Om ett eller annat år får en betydande del av Dalarna nytta av den, och omkring år 1919 kan hela Dalarna vara betjänt därav. Och just Dalarna med den oerhörda jordstyckning, som där förekommer, behöver denna lag om sammanläggning av jordbruksfastigheter fullt ut lika mycket, kanske mer än andra delar av landet.

Det tredje av hans skäl var det, att denna fråga står i så nära sammanhang med skifteslagstiftningen, att de böra komma i ett sammanhang. Om det sammanhanget kan man emellertid hava olika meningar. Den lag, varom nu är fråga, behövs för att råda bot på de misslyckade jordstyckningar, som i enlighet med hittills gällande skifteslagstiftning skett flerstädes i vårt land, och den nya skifteslagen kan icke ha någon inverkan härpå. Sammanläggningslagen har i grund och botten ej mycket med en ny skifteslagstiftning att göra, eftersom det alltid måste bli så, att man därvid har att gå tillbaka till de gamla skiftena, då sammanläggning skall verkställas. Det är nämligen meningen, att sammanläggningen skall ske i omvänd ordning mot den, i vilken skiftesdelningen har skett, således först sammanföres det, som sist skiftats, och därefter det, som tidigare skiftats o. s. v.

Med anledning av vad jag nu i korthet anfört — kammaren tycks vara otålig och icke vilja höra på dessa tråkiga juridiska saker — vill jag säga, att jag finner inga som helst bärande skäl hava anförts mot lagen, att lagen otvivelaktigt skulle fylla ett

känt behov, och att jag därför tror, att kammaren skulle förfara klokt, ifall kammaren ville bifalla lagutskottets hemställan. Jag skall be att få yrka bifall till densamma.

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.

(Forts.)

Herr Karlsson i Fjäl: Utskottets ärade ordförande skildrade till en början de stora olägenheter, som uppstått på många håll i landet till följd av de många olämpliga ägostyckningar och avsöndringar, som ägt rum, samt vilka fördelar som skulle uppkomma genom en lag, varigenom det kunde bli möjligt att återigen förena dessa olämpliga parceller till en enda fastighet. Såsom framhållits av de båda första talarna, har ingen enda inom lagutskottet förnekat, att inte en lag sådan som denna skulle vara till stor fördel på många håll i landet. Men vi reservanter ha ansett, att denna lag skulle komma att få sådan inverkan på norrlandslagarnas effektivitet, att vi inte kunnat vara med om att biträda densamma i det skick, den nu föreligger. Jag skall inte ingå på någon skildring av de förhållanden som genom densamma kan komma att uppstå i Norrland, dessa ha tydligt och riktigt påvisats av herr Rehn. Jag skall blott be att få säga, att genom denna lag ingenting hindrar ett norrländskt trävarubolag att sammanlagga inte blott två eller trenne hemman, utan det kan enligt lagen sammanlagga hela byar, till och med flera byar — om jag inte misstar mig, finns inte andra gränser i denna lag härför än sockengränsen.

Under sådana förhållanden kunde ju ett sådant bolag, sedan det fått fastigheterna sammanlagda till en fastighet och de förutvarande arrendatorerna eller åborna avlägsnats, begära att få stycka ifrån inägojorden vilken kan försäljas exempelvis till någon jobbare. bolaget skulle i detta fall slippa ifrån med att avstå betydligt mindre husbehovsskog, än som skulle varit fallet därest ägostyckningen skulle ägt rum i lika många delar som den sammanlagda fastigheten före sammanläggningen bestod utav. Det är alldeles klart, att härigenom komma de sociala fördelar, som man ville uppnå med norrlandslagarna, att försvinna, och något sådant ha vi norrlänningar framför allt inte kunnat gå med på, synnerligast med tanke på hur dessa bolag ha försökt att kringgå de så kallade norrlandslagarna. Och vi kunna därav förstå, hur gärna de skulle begagna sig av ett tillfälle sådant som detta för att slippa ifrån sin inägojord med minsta möjliga skogsmark till. Genom att på detta sätt sammanlagga flera fastigheter till en enda och sedan ägostycka dem och försälja dem till en enda person, kommer det att i en framtid bli omöjligt att åter sönderdela och upplåta dem till flera brukare, ty därigenom skulle komma att uppstå skoglösa jordbruksfastigheter, och att få dessa att bestå, framför allt i Norrland, där det behövs så mycket husbehovsvirke till följd av dess stränga klimat, blir nästan omöjligt.

Nu framhöll utskottets ärade ordförande, att reservanternas resonemang vilade fullständigt på ett missförstånd, och han iro-

Ang. lag om
sammanslag-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.

(Forts.)

niserade något över att denna lag möjligen skulle falla på dessas »auktoritet», som han uttryckte sig. Jag vill säga, att för min egen del har jag inte vågat lita på min egen auktoritet och därför försökt rådfråga sådana, som jag trott vara auktoriteter på detta område, och de ha samtliga sagt, att de farhågor, som vi reservanter hysa, verkligen äro grundade. Det beror naturligtvis i hög grad på, hur lagen skulle komma att tillämpas. Men, som sagt, att farhågorna äro grundade, har inte kunnat förnekas.

Jag kan i likhet med herr Rehn icke inse, att den ringaste fara skulle föreligga till följd av ett uppskov på något år, så att denna lags inverkan på norrlandslagstiftningen måtte kunna ingående prövas. De svårigheter, som fastighetsägarna på en del håll ute i landet ha fått dragas med hittills i ifrågavarande avseende, kunna de mycket väl dragas med ännu ett eller några år, tills vi kunna få en lag, som inte kan komma att skada övriga delar av landet.

På grund av vad jag här i korthet anført, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen och avslag å utskottets hemställan.

Herr vice talmannen D. Persson: Lagutskottets ärade ordförande började sitt anförande med att säga, att han fruktade för att lagen på de första talarnas auktoritet skulle falla. Men det förefaller mig vara något ironiskt, när han betecknar oss som auktoriteter på samma gång som han säger, att vad vi anført endast vilade på misstag alltsammans. Jag måste framhålla, att lagutskottets högt ärade ordförande, med sin obestriddliga sakkunskap på området, dock inte har kunnat ge tillfredsställande svar och förklaring rörande de erinringar, som vi ha gjort, som hysa betänkligheter mot förslaget. Och vad ligger det annat än ett erkännande av att Kungl. Maj:ts förslag, sådant det framlades för utskottet, icke var tillfredsställande, då lagutskottet med sin ordförande i spetsen har ansett nödigt att, förutom vissa ändringar och tillägg, utarbeta en ny § 11 i lagförslaget? Men denna lagstiftning är dock inte så enkel, vågar jag påstå, att man i hast, då utskottet är så överhopad av arbete och då riksdagens ledamöter äro så överhopade med arbete, utan vidare kan genomskåda, huruvida dessa ändringar äro tillfredsställande och tillfyllest. Jag för min del hyser den uppfattningen, att så icke är förhållandet, och då det inte kan skada någon, såvitt jag förstår, om både Kungl. Maj:t och riksdagen finge litet längre tid på sig att närmare granska förslaget, synes det mig föreligga goda skäl för att inte nu anta lagförslaget.

Utskottets ärade ordförande framhöll med skärpa vikten, betydelsen och nyttan av att en sådan lag kom till stånd. Ja, det ha vi erkänt, och jag har i mitt första anförande — och det håller jag på — betonat detta, men hur viktigt det än är, är det dock inte så viktigt, att vi därför skola taga vad som helst.

Nu försökte också herr Petersson i Lidingö villastad göra gäl-

lande, att den anmärkning, jag gjorde mot 3 § i förslaget, inte skulle ha så synnerligen stor betydelse, då det endast var Dalarne, som berördes av vissa olägenheter, som voro förenade med bestämmelsen i § 3 om att dessa fastigheter skulle vara införda i jordregistret. Ja, må så vara, men de övriga anmärkningarna vi ha gjort ha gällt olägenheter, som drabba hela Norrland, och jag tror också andra delar av Sverige. I det ursprungliga förslaget till lag om sammanläggning av fastigheter, och som utarbetades av skiftesstadgekommittén, voro villkoren för sammanläggning av skilda fastigheter angivna i § 9, där det heter: »Ej må fastigheter sammanläggas, med mindre sökanden å dem erhållit lagfart; dock att, där någon av fastigheterna förvärvats genom fång, varmed ägaren enligt äldre lag icke varit skyldig att lagfara, lagfart å den fastighet ej är erforderlig, där ägarens åtkomst styrkes» o. s. v. Det ansågs av de mycket kunniga jurister, som på den tiden hade att göra med saken, vara tillräckligt med ett sådant stadgande, och jag tror, det vore nyttigt, om man tillmötesginge de krav, som framställts i detta hänseende.

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Nu säger lagutskottets ordförande, att det har upplagts en stomme för jordregistret i de delar av Dalarne, där man nu inte har jordregister. Ja, det är sant, att det har upplagts en stomme i de flesta socknar, där det nu inte finnes jordregister, men att denna stomme upplagts är inte detsamma, som att ett jordregister finnes, och jag har satt mig i förbindelse med dem, som närmats haft ansvaret för denna stommes upprättande och för hur ifyllandet därav skall ske, och jag har inte fått något svar, som gått annat än i den riktningen, att de behöva åtta å tio år ännu på sig.

För övrigt synes det mig vara så många grava anmärkningar framställda beträffande denna lags verkningar på norrlandslagarna, att det tyckes mig fortfarande som mycket goda skäl tala för uppskov i detta ärende, varför jag inte kan annat än vidhålla mitt yrkande.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Hasselrot: Efter den ärade lagutskottsordförandens sakrika och upplysande anförande skall jag inte tillåta mig att genom ett andragande av några nya skäl trötta kammaren. De, som icke förstått honom och icke läto övertyga sig av honom, lära icke heller förstå mig eller bli övertygade av mig. Det är uppenbarligen alldeles betydelselöst att vidare orda i saken med hänsyn till motståndarnas stora antal och stora betydelse. Jag inskränker mig till konstatera faktum och beklaga faktum. Om jag hade den allra ringaste tanke på att det förslag, varom nu är fråga, skulle obehörigen tangera eller på något sätt äventyra norrlandslagstiftningen, skulle förvisso icke jag, och helt visst inte någon annan heller, förorda detsamma. Jag har icke haft en sådan tanke, helt enkelt därför att jag inte kunnat ha den, ty den skulle ha stritt mot mitt juridiska förnuft.

*Ang. lag om
sammanlägg-
ning i vissa
fall av fastig-
heter å landet.*

Alla farhågor, som här äro uttalade, äro ogrundade eller grundade på en oriktig uppfattning av gällande lag och bero delvis därpå, att man inlagt i norrlandslagstiftningen något, som där inte finnes.

(Forts.)

Herr vice talmannen ansåg, att det skulle vara skäl att fälla detta lagförslag, även därför, att det skulle sporra justitieministern till nya ansträngningar i arbetet med skifteslagstiftningen i dess helhet. Jag skall naturligtvis allt fortfarande göra min plikt, men då man ser, att detta lagförslag, som utgör en del av hela skifteslagstiftningen, fällas på de skäl, som här framkommit, då besjålas man verkligen icke av någon särskild lust att fortsätta med ifrågavarande arbete.

Herr Lindhagen: Det är ju ostridigt, att den fråga, som har väckts av reservanterna, icke blivit uppmärksammas under de förberedande förhandlingarna, och jag vill inte lägga det vederbörande särskilt till last, ty med den kaotiska behandling, som för närvarande alla jordfrågor undergå på skilda kommittéer utan någon enhetlig plan över det hela, vet inte den ena handen vad den andra gör. Därför måste vi bereda oss på, att när ett lösryckt förslag i jordfrågan framkommer, kunna personer på annat håll, som ha sysselsatt sig med andra delar av lagen, upptäcka, att de, som sysslat med den framlagda detaljen, av något beklagligt förbiseende icke ägnat någon uppmärksamhet åt en annan detalj.

Nu är det klart, att när så är förhållandet, kan man knappast begära, att någon sådan fråga skall kunna uttömmande bedömas och erforderliga rättelser kunna ske i riksdagen. Och de försök, som man då i alla fall under varjehanda oöverlagda förevändningar gör för att rädda lagförslaget, bli ju ingenting annat än blotta trevanden, utan att man egentligen har någon rättighet att därpå grunda ett påstående, att saken blivit väl genomtänkt.

Jag kan be att få återkalla i deras erinran, som voro med på den tiden, att en av de många uppgifterna för norrlandslagstiftningen var, att genom bolags och skogsspekulanter jordförvärv antalet färdiga jordbrukarhem till att börja med i Norrland och Dalarne, icke skulle förminskas. Det gällde att se till, att icke sådana färdiga jordbrukarhem lades tillsammans och därigenom utkomst bereddes endast en familj i stället för två o. s. v. Det hade nämligen visat sig en stor benägenhet hos bolagen att förfara på det sättet. De ha helt naturligt icke något intresse av jordbruket, utan endast av skogsbruket, och de se icke något hinder för sin näring i att sammanlagga flera jordbruk, utan tvärtom förenklade detta deras administration och gav dem även tillfälle att utlagga större delar, än eljest varit möjligt till skogsmark. Det blev således med denna naturliga utveckling nödvändigt, att även norrlandslagstiftningen skulle försöka att göra någonting häremot. Det är icke

blott, som man talar om här i utskottet, fråga om »jordbrukets vidmakthållande», detta mycket svävande talesätt, vilket ju, såsom utskottet tycks uppfatta det, kan betyda, att man blott skall se till, att det bedrives jordbruk, utan det är speciellt just den saken det gäller, att jordbruket skall upprätthållas på det sätt, att så många jordbrukarhem som möjligt uppkomma.

Nu får jag medge, att genom kompromiss i riksdagen vid antagandet av arrendelagen och vanhävdslagen man ej riktigt vann, vad som åsyftats. Det bestämdes då mot allt förnuft, enligt min mening och enligt hela norrlandskommitténs uppfattning, att där arrendelagen gäller, där skall icke vanhävdslagen gälla, och tvärtom, där vanhävdslagen gäller, där skall icke arrendelagen gälla. Därigenom uppstod det i denna lagstiftning en viss lucka, såtillvida att möjligheten till en viss sammanläggning upprätthölls, ehuru den dock var på andra sätt försvårad: men man kunde i alla fall i viss mån sammanlägga, ehuru det ursprungligen var meningen, att detta skulle i oträngda fall omöjliggöras. Den sålunda uppkomna olägenheten har man tänkt sig i en framtid få undanröjd, men genom detta förslag synes denna möjlighet till sammanläggning utvidgas alldeles ofantligt, och detta måste man ju i all rimlighets namn söka motarbeta. Det är således icke en tidsenlig lagstiftning, som här föreligger, utan det är enligt min uppfattning nödvändigt, att man tar saken under förnyat övervägande, ty eljest blir ju rätteligen det syfte med norrlandslagstiftningen, varom det nyss talats, i många fall omintetgjort.

Medan jag har ordet, ber jag att få nämna, att detta icke är en fråga blott för de fem norrländska länen och för Dalarne, utan ett liknande förhållande äger rum i många andra skogsbygder här i Sverige, såsom t. ex. Värmland, och även mångenstädes i södra och mellersta Sverige i hög grad, och det har många gånger uttalats från denna kammare, att norrlandslagstiftningen måste i erforderlig mån utsträckas till övriga delar av riket.

Nu har det varit ansatser även från regeringshåll att göra detta. Den s. k. jordundersökningen erhöll detta uppdrag och det har i detta syfte framkommit ett förslag beträffande Värmlands län. Men sedan har, under intrycket av de gällande tidsförhållandena och nödvändigheten av att göra besparingar, detta arbete nyligen av regeringen utan jordundersökningens hörande stoppats tillsvidare, så att det icke fortgår med avseende å övriga delar av riket. Detta är synnerligen beklagligt och ett nytt bevis enligt min uppfattning på den ständiga regeringslösheten i jordfrågan. Men under tiden utvidga bolagen i de ännu icke skyddade delarna av landet sina jordförvärv och lägga även ihop hemmansdelar till skada för strävandena att skapa självständiga jordbrukshem åt så många som möjligt av landets inbyggare.

Jag vill sålunda även fästa uppmärksamheten på, att då ett eventuellt förnyat övervägande äger rum av de synpunkter,

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet
(Forts.)

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet. som reservanterna här framställt, må man icke inskränka sig till att taga i beaktande endast de fem norra länen och Dalarne, utan även erinra sig, att detta är en fråga, som i själva verket rör hela landet.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Räf: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, utan ber här endast att få tillkännagiva, att därest det blir omröstning om denna sak, kommer jag för min del att rösta för lagutskottets förslag. Det är nämligen på många ställen i södra Sverige så ställt, att denna lag rent av tvingar sig fram, och det snarast möjligt. Det är så långt ifrån, att jordbrukshemmanen på detta sätt raseras, såsom tilläventyrs skulle vara fallet i de norra bygderna, att tvärtom en stor byggnadsverksamhet skulle utveckla sig, ifall man vore i tillfälle att göra de sammanslagningar, som här äro ifrågasatta. Då tiden är synnerligen dyrbar, vill jag nu icke inlåta mig på att illustrera detta förhållande, särskilt som det stora flertalet riksdagsmän från olika delar av södra Sverige själva sitta inne med förutsättningar att kunna bedöma riktigheten av vad jag här har sagt.

Utfallet av detta lagförslag må emellertid bli vilket som helst; jag tror, att det skall mötas med mångas synnerliga tacksamhet, om denna sak snarast möjligt återigen kommer före här i riksdagen, därest den nu verkligen faller i dag.

Jag ber således att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Lindhagen: Det är ingen som bestrider, att icke denna lag också skulle på vissa håll tillgodose vissa önskemål, som äro berättigade, och att den därför tilläventyrs bör komma till stånd med i huvudsak den avfattning, som den nu fått. Men å andra sidan är det också uppenbart, att genom ett förbi-seende, och ett förlåtligt sådant, tillät jag mig nyss framhålla, har det icke iakttagits, att genom lagförslagets nuvarande formulering skulle på andra håll en del olägenheter skapas genom denna lag. Jag vill särskilt framhålla, att denna brist undanröjes ingalunda av § 11 enligt utskottets förslag, som visserligen må utgöra ett aktningssvärt försök därtill, men i realiteten betyder ofantligt litet, ty de garantier, som där uppdragas, äro så gott som inga, något som jag nu emellertid icke skall upptaga kammarens tid med att närmare utveckla.

Det hela visar blott, huru nödvändigt det är, att vi här i landet från regeringens sida få en målmedveten jordpolitik, som lägger en enande hand på jordfrågans alla olika detaljer, ty när den ena handen aldrig vet vad den andra gör, måste man bereda sig på att ett lagförslag på detta sätt stupar.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner först på godkännande av förevarande paragraf

samt vidare på avslag å såväl utskottets förslag till denna paragraf som lagförslaget i dess helhet; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Ang. lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren avslår såväl lagutskottets förslag till § 1 i förevarande lag om sammanläggning i vissa fall av fastigheter å landet som lagförslaget i dess helhet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt berörda paragraf.

Omröstningen utföll med 101 ja mot 57 nej; och hade kammaren alltså avslagit såväl utskottets förslag till förevarande paragraf som lagförslaget i dess helhet.

Utskottets hemställan förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

§ 11.

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om ändrad lydelse av 18 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom; och yttrade därvid

Ang. ändring lagfartsförordningen.

Herr Karlsson i Fjäl: Konsekvensen av kammarens nyss fattade beslut beträffande föregående lagförslag fordrar, att även det lagförslag, som det i denna punkt är fråga om, avslås. Jag skall därför, herr talman, be att få yrka avslag på det föreliggande förslaget.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet avlog kammaren utskottets hemställan.

§ 12.

Slutligen föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, angående herrar Johanssons i Sollefteå och Vennerströms motion, nr 203, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning m. m. i fråga om vissa missförhållanden inom cellulosaindustrien; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 13.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 243, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 26 §

1, 3 och 4 mom. och om tillägg till 42 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Nämnda proposition bordlades på begäran.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 216, angående ifrågasatt överenskommelse mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Västergötland—Göteborgs järnvägsaktiebolag, å andra sidan, angående vissa förutsättningar för eventuell framtida inlösen för svenska statsverkets räkning av bolagets järnväg mellan Torved och Gullspång m. m.:

nr 305, av herrar *von Hofsten* och *Bengtsson* i Kullen;

i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner, nr 212, angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst samt nr 237, angående tillfälliga understöd åt vissa f. d. befattningshavare vid lotsverket:

nr 306, av herr *Widlund m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst:

nr 307, av herr *Lundblad*;

nr 308, av herr *Liljedahl*; och

nr 309, av herr *Welin m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 180, angående upplåtande av änkesäte åt Hennes Kungl. Höghet Kronprinsessan:

nr 310, av herr *E. A. Nilson* i Örebro; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, med förslag till förordning om ersättning till tobaksgrossister och hos dem anställda personer med anledning av införandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket:

nr 311, av herr *Welin*.

Ifrågavarande motioner bordlades.

§ 15.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av övre och nedre klosterträdgården i Vadstena;

från riksdagens kansli:

nr 119, angående omhändertagande i sedlighetens intresse av vissa sinnesslöa samt av kvinnor, som på grund av sedeslöst liv fallit fattigvården till last; och

från sammansatta stats- och lagutskottet:

nr 120, i anledning av väckt motion om rätt för värnpliktig, vars hustru och barn åtnjuta familjeunderstöd, att oavkortat lyfta honom tillkommande penningbidrag.

§ 16.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av särskilda motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående dels ett närmare befästande av samarbetet mellan regeringen och riksdagen i utrikespolitiska angelägenheter, dels ändring i § 13 regeringsformen, dels förslag till en ny ordning för behandling av utrikespolitiska ärenden och vad därmed äger sammanhang, dels ock vissa grundlagsändringar, åsyftande den diplomatiska, militära och administrativa sekretessens bekämpande;

statsutskottets utlåtanden:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegiet;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av den statsverket vid expropriation tillfallna löseskillingen för fastigheten nr 1 i kvarteret Memnon i Stockholm;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggning av skjutbana för Norrlands dragonregemente;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående verkställande av vissa ändringsarbeten i Skånska dragonregementets skosmedjelokaler;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning;

nr 89, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligheten av att förlägga lokaler för de centrala ämbetsverken m. fl. till Skeppsholmen; och

nr 90, i anledning av väckt motion om anslag åt f. d. folkskolläraren K. J. Nilsson i Lyckeby;

bevillningsutskottets betänkande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt m. m.; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande nr 4 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av ökat skydd åt kvinnor mot till osedlighet syftande bemötande å offentliga platser.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Erlansson</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 11 maj,
» <i>Jönsson i Boa</i>	» 3 » » 11 »
» <i>Persson i Fritorp</i>	» 3 » » 11 »
» <i>Larsson i Västerås</i>	» 2 » » 11 » och
» <i>Hansson</i>	» 4 » » 12 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,5 e. m. .

In fidem
Per Cronvall.